

Innst. S. nr. 85

(2008–2009)

Innstilling til Stortinget fra forsvarskomiteen

St.meld. nr. 22 (2007–2008)

Innstilling fra forsvarskomiteen om samfunnssikkerhet – samvirke og samordning

Til Stortinget

1. SAMMENDRAG

1.1 Innledning

De tiltak som blir presentert i denne meldingen er et ledd i Regjeringens oppfølging av målsetningen i Soria Moria-erklæringen om en helhetlig sikkerhetspolitikk og en styrket samfunnssikkerhet. Begrepet samfunnssikkerhet ble presentert i St.meld. nr. 17 (2001–2002) Samfunnssikkerhet – veien til et mindre sårbart samfunn, jf. Innst. S. nr. 9 (2002–2003). Denne meldingen var en oppfølging av Sårbarhetsutvalget (NOU 2000:24 Et sårbart samfunn), som ga en bred tilnærming til samfunnets sårbarhet.

Regjeringen følger i denne meldingen opp Stortingets Innst. S. nr. 9 (2002–2003), jf. St.meld. nr. 17 (2001–2002), og forsvarskomiteens og justiskomiteens merknad om å opprettholde en ordning med parallell behandling av langtidsplaner for militært forsvar og sivilt beredskap. Gjennom en slik parallell behandling kan det sikres en god balanse mellom militær og sivil beredskap.

I St.meld. nr. 39 (2003–2004) Samfunnssikkerhet og sivilt-militært samarbeid, jf. Innst. S. nr. 49 (2004–2005), ble Innst. S. nr. 9 (2002–2003) fulgt opp og det ble lagt særlig vekt på omtale av totalforsvaret og det sivil-militære samarbeid.

I forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 39 (2003–2004), jf. Innst. S. nr. 49 (2004–2005), fattet Stortinget 30. november 2004 anmodningsvedtak om at spørsmålet om en sentral krisehåndteringsenhet skulle utredes. I Innst. S. nr. 265 (2004–2005), jf.

St.meld. nr. 37 (2004–2005) Flodbølgekatastrofen i Sør-Asia og sentral krisehåndtering, sluttet Stortinget seg til tiltak for å styrke apparatet for krisehåndtering i utlandet og den generelle krisehåndtering i departementene, herunder etablering av en krisestøtteenhet.

I denne meldingen følger Regjeringen opp Innst. S. nr. 49 (2004–2005), jf. St.meld. nr. 39 (2003–2004), og behandler forslag fra Infrastrukturutvalget (NOU 2006:6 Når sikkerheten er viktigst). Meldingen omhandler samfunnssikkerhet med spesiell vekt på de større og sammensatte hendelsene med store samfunnsmessige konsekvenser, sikkerhet i kritisk infrastruktur og hvilke virkemidler og ressurser som kan settes inn for å forebygge og håndtere hendelser.

Justisdepartementets særskilte samordningsrolle for samfunnets sivile sikkerhet er etter St.meld. nr. 17 (2001–2002), jf. Innst. S. nr. 9 (2003–2003), tydeliggjort og styrket. Justisdepartementet har i arbeidet med denne stortingsmeldingen koordinert innspill fra de ulike departementer, og det enkelte departement har rapportert på oppfølging av Infrastrukturutvalgets anbefalinger (NOU 2006:6, jf. kapittel 1.1.2 og 5).

Regjeringen vil også fremme en egen melding om brannssikkerhet. Omtalen av brann i denne meldingen er derfor i hovedsak avgrenset til den operative delen av brannvesenet.

1.2 Meldingens innhold og prioriteringer

I meldingens kapittel 2 vises det til regjeringens formål med meldingen og hvilke prioriteringer den legger vekt på i perioden 2009–2012.

Kapittel 3 gir en fremstilling av tiltak for å styrke arbeidet med samfunnssikkerhet på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. Regjeringen vil revidere og styrke retningslinjene for Justisdepartementets samordningsrolle for å tydeliggjøre og avgrense samord-

ningsrollen. Regjeringen vil videre legge frem et lovforslag om kommunal beredskapsplikt. Den vil omhandle plikt til sektorovergripende risiko- og sårbarhetsanalyse for lokalsamfunnet og plikt til å utarbeide en generell beredskapsplan som angir tiltak for håndtering av ulike typer kriser. Regjeringen foreslår at statlige forvaltningsoppgaver innen skredforebygging skal ivaretas av Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE).

Kapittel 4 beskriver utviklingen i risiko-, trussel- og sårbarhetsbildet. Det redegjøres for et risiko-, trussel- og sårbarhetsbilde som omfatter naturhendelser og klimaendringer, pandemi, bortfall av kritisk infrastruktur, ulykker med farlige stoffer, terror og annen sikkerhetstruende aktivitet, samt utfordringer i nordområdene.

Kapittel 5 gir en fremstilling av de sektorvise anbefalingene i NOU 2006:6 Når sikkerheten er viktigst og beskriver tiltak som er eller vil bli iverksatt for å sikre kritisk infrastruktur. Blant annet ønsker Regjeringen å styrke arbeidet med informasjonssikkerhet. Regjeringen vil utrede om offentlig eierskap i vann- og avløpssektoren bør lovfestes og se nærmere på mulighetene for at kystradioen helt eller delvis kan tilbakeføres til staten. Regjeringen vil videreføre ordningen med offentlig eierskap til vannfall og kraftverk. Lovverket skal endres slik at det i framtiden bare vil bli gitt konsesjon for erverv av vannfall over konsesjonsgrensen til offentlige aktører.

Regjeringen har lagt frem Ot.prp. nr. 21 (2007–2008), jf. Innst. O. nr. 33 (2007–2008) om lov om endringer i sikkerhetsloven. Dette for å styrke grunnlaget for og arbeidet med forebyggende sikkerhetstiltak for å beskytte kritiske objekter.

Kapittel 6 beskriver samfunnets ressurser til redning og beredskap. Regjeringen vil sikre at nødetatene, Sivilforsvaret og de frivillige organisasjonene er best mulig rustet til å håndtere konsekvensene av større hendelser som terroranslag, bruk av masseødeleggelsesmidler og klimaendringer.

Regjeringen vil styrke krisehåndteringsevnen gjennom et nytt digitalt nødnett, nye redningshelikoptre, tilstedevakt med lege på redningshelikopterbasene, godt øvede redningsressurser og et moderne sivilforsvar med forutsigbar og tidsriktig kapasitet, lokal tilstedeværelse og god mobilitet. Regjeringen vil styrke, modernisere og omstille Sivilforsvaret som statens forsterkningsressurs og utarbeide ny lov om Sivilforsvaret og sivile beskyttelsestiltak, herunder varsling og evakuering.

Regjeringen vil beholde politireserven som en forsterkningsressurs til det vanlige politiet ved sjeldne eller omfattende hendelser der politimyndighet er nødvendig for håndteringen. Politireserven skal derfor opprettholdes på dagens nivå.

Regjeringen vil legge til rette for at frivillige organisasjoner skal være sentrale bidragsytere og styrker det frivillige arbeidet i redningstjenesten gjennom å øke tilskuddet til de frivillige, øke refusjonssatsene og tegne en yrkesskadeforsikring.

Regjeringen tar sikte på å innføre felles nødnummer og etablere felles nødmeldesentraler for brann, helse og politi.

Kapittel 7 beskriver totalforsvaret og sivilt-militært samarbeid. Regjeringen vil sikre en god balanse mellom militær og sivil beredskap og styrke det sivil-militære samarbeidet i utenlandske operasjoner.

Kapittel 8 presenterer internasjonalt samarbeid om sivil beredskap og krisehåndtering. Regjeringen vil gjennomgå nasjonalt rammeverk for å kartlegge om det foreligger rettslige hindringer for mottak og utsending av bistand ved katastrofer. I den grad det avdekkes slike rettslige hindringer, vil regelverket endres for å avhjelpe dette.

Kapittel 9 gir en fremstilling av forsknings- og utviklingsarbeid som grunnlag for samfunnssikkerhetsarbeidet.

Kapittel 10 gir en oversikt over økonomiske og administrative konsekvenser.

1.2.1 Oppfølging av Infrastrukturutvalget

Regjeringen Bondevik II nedsatte Infrastrukturutvalget for å se nærmere på "Beskyttelse av landets kritiske infrastrukturer og kritiske samfunnsfunksjoner." Utvalget ble oppnevnt ved kongelig resolusjon 29. oktober 2004 og leverte NOU 2006:6 Når sikkerheten er viktigst til Justisdepartementet 5. april 2006. Utvalget mener at sårbarhetsutfordringen innen kritisk infrastruktur har blitt forsterket, blant annet gjennom nye former for terrortrusler og effekter av klimaendringer. Berørte departementer har vurdert Infrastrukturutvalgets anbefalinger til tiltak i de ulike sektorer. Regjeringen vil i denne meldingen legge frem de tiltak som er iverksatt for å sikre vår kritiske infrastruktur og våre kritiske samfunnsfunksjoner. Flere av utvalgets anbefalinger er fulgt opp i Regjeringens arbeid på området, jf. kapittel 5.

1.2.2 Prioriteringer

En viktig del av Justisdepartementets samordningsrolle er å legge til rette for felles planleggingsgrunnlag for arbeidet med sikkerhet og beredskap i ulike sektorer. I de to foregående langtidsperiodene har Stortinget sluttet seg til regjeringens prioriteringer for arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap, jf. Innst. S. nr. 9 (2002–2003) og Innst. S. nr. 49 (2004–2005).

Regjeringen prioriterer for perioden 2009–2012 er gitt i meldingens pkt. 2.2, og vil ligge til grunn for alle departementers sektorvise arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap.

1.3 Samvirke og samordning

Kapittel 3 i St.meld. nr. 22 (2007–2008) gir en fremstilling av tiltak for å styrke arbeidet med samfunnssikkerhet på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. Regjeringen vil revidere retningslinjene for Justisdepartementets samordningsrolle for å tydeliggjøre og avgrense samordningsrollen. Justisdepartementet har etablert Departementenes samordningsråd for samfunnssikkerhet og regjeringen vil styrke Justisdepartementets samordningsrolle ved i større grad å tilrettelegge for at risiko-, trussel- og sårbarhetsvurderinger utgjør et felles planleggingsgrunnlag og i større grad ta initiativ til å avklare ansvarsforhold og identifisere eventuelle gråsoner.

Regjeringen vil legge frem et lovforslag om kommunal beredskapsplikt. Den vil omhandle plikt til sektorovergripende risiko- og sårbarhetsanalyse for lokalsamfunnet og plikt til å utarbeide en generell beredskapsplan som angir tiltak for håndtering av ulike typer kriser, og det skal angis minimumskrav til kommunens krisehåndteringsevne.

Regjeringen foreslår at statlige forvaltningsoppgaver innen skredforebygging skal ivaretas av Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE).

1.3.1 Sektoransvaret og samvirke

De overordnede prinsippene om ansvar, nærhet og likhet ligger til grunn for alt nasjonalt sikkerhets- og beredskapsarbeid.

Regjeringen understreker at ansvarsprinsippet skal videreføres som det bærende prinsipp for den praktiske ansvarsfordelingen mellom de ulike aktørene i samfunnets samlede beredskap. Ansvarsprinsippet innebærer at det departement som har ansvaret for en sektor til daglig også har ansvaret for beredskapsplanlegging og iverksettelse av beredskapstiltak i egen virksomhet i en krisesituasjon.

Regjeringen vil også legge til rette for at frivillige organisasjoner skal være sentrale bidragsytere og supplement til offentlige tjenester.

Den absolutte sikkerhet mot farer og skader er ikke mulig å oppnå i samfunnet. All aktivitet innebærer en risiko i en eller annen forstand. Hva som er akseptabel risiko vil avhenge av type virksomhet og aktivitet, hvem som utfører aktiviteten og i hvilken sammenheng den foregår. Ofte er det slik at samfunnet er fortrolig med noen typer av risiko, mens andre oppleves som uakseptable.

I forbindelse med oppfølging av flodbølgekatastrofen i Sør-Asia ble evnen til å hjelpe norske borgere i en krisesituasjon i utlandet hvor mange nordmenn er rammet styrket, jf. St.meld. nr. 37 (2004–2005) og Innst. S. nr. 265 (2004–2005). Samtidig er det på grunnlag av rettslige, geografiske eller praktiske forhold ikke mulig for norske myndigheter å

garantere alle typer bistand ved en hendelse i utlandet.

1.3.2 Justisdepartementets samordningsrolle

Det er det ordinære konstitusjonelle ansvaret som ligger grunn for samfunnssikkerhetsarbeidet, både når det gjelder forberedelser og håndtering. Dette betyr at det departement som har ansvaret for en sektor til daglig også har ansvaret for beredskapsplanlegging og iverksettelse av beredskapstiltak i egen virksomhet i en krisesituasjon. Utover sitt sektoransvar er Justisdepartementet tillagt en samordningsrolle for å sikre en helhetlig og koordinert beredskap. Samordningsrollen er forankret i kongelig resolusjon 16. september 1994. I tillegg fører Justisdepartementet tilsyn med departementene, jf. kongelig resolusjon 3. november 2000 om instruks om innføring av internkontroll og systemrettet tilsyn med det sivile beredskapsarbeidet i departementene.

Justisdepartementet er innenfor samfunnssikkerhetsområdet etatsleder for Politidirektoratet (POD), Politiets sikkerhetstjeneste (PST), Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) og Hovedredningssentralen. Dette gir en felles myndighetslinje fra departementet til politiet, Sivilforsvaret og fylkesmennene.

Det er i de senere år gjennomført flere organisatoriske endringer for å styrke samfunnssikkerhetsarbeidet, blant annet ved etableringen av DSB og ved å gi Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) en faglig rapporteringslinje til Justisdepartementet, jf. kapittel 3.3.1 og 3.3.2 i St.meld. nr. 22 (2007–2009). For å øke de ressurser som departementene kan trekke på i krisesituasjoner ble det etablert en egen krisestøtteenhet i 2006. I det daglige bidrar enheten i departementsfellesskapets beredskapsarbeid.

Erfaringer etter tilsyn med departementene viste blant annet at det var behov for en arena på departementsnivå for å drøfte tverrsektorielle samfunnssikkerhets- og beredskapsspørsmål. På bakgrunn av dette etablerte Justisdepartementet Departementenes samordningsråd for samfunnssikkerhet i 2007. Dette rådet erstatter det tidligere Rådet for sivilt beredskap og Redningsrådet. Samordningsrådet er et forum for informasjons- og erfaringsutveksling mellom departementene i arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap, redningstjeneste og sivil-militært samarbeid og består av representanter for alle departementene og Statsministerens kontor.

På direktoratsnivå er Sentralt totalforsvarsforum et samarbeidsorgan bestående av de mest sentrale etater og direktorater innenfor samarbeidet i Totalforsvaret og spørsmål knyttet til sivil-militært samarbeid og samfunnssikkerhet. Ledelsen av forumet alterneres annet hvert år mellom direktør DSB og Sjef Fellesoperativt hovedkvarter i Forsvaret. I Sen-

tralt totalforsvarsforum deltar blant annet POD, PST, NSM og andre sivile aktører som er sentrale i samfunnssikkerhetsarbeidet, som blant annet Norges vassdrags- og energidirektorat, Petroleumstilsynet, Helsedirektoratet og Statens strålevern. Det deltar også en rekke representanter for ulike enheter i Forsvaret.

DIREKTORATET FOR SAMFUNNSSIKKERHET OG BEREDSKAP

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) ble opprettet 1. september 2003. Direktoratet forvalter saker som faller inn under lovgivningen knyttet til brann- og elsikkerhet, farlige stoffer, produktsikkerhet og Sivildforsvaret. Direktoratet har en sentral rolle innen så vel forebygging som gjennomføring av tiltak på samfunnssikkerhetsområdet.

DSB har et tverrsektorielt perspektiv med vekt på store ulykker og ekstraordinære situasjoner og har på vegne av Justisdepartementet oversikt over risiko- og sårbarhetsutviklingen i samfunnet. Denne oversikten er blant annet basert på tilsyn med departementene, fylkesmenn og virksomheter og gjennomføring av øvelser på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå.

Et viktig formål for DSB er å understøtte Justisdepartementets samordningsrolle for samfunnssikkerhet og beredskap. Kongelig resolusjon 24. juni 2005 gir DSB ansvar for koordinering av tilsyn med aktiviteter, objekter og virksomheter med potensial for store ulykker. Koordineringsansvaret gjelder på tvers av alle samfunnssektorer, og omfatter både de som faller inn under DSBs ordinære forvaltningsområde og de som er omfattet av annen lovgivning. Koordineringsrollen overstyrer ikke det faglige tilsynet eller ansvaret som hører inn under de respektive fagdepartementer og deres underliggende etater.

DSB er også gitt i oppdrag å vedlikeholde det nasjonale beredskapssystemet, jf. kapittel 3.3.3 i St.meld. nr. 22 (2007–2009).

NASJONAL SIKKERHETSMYNDIGHET

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) ble etablert i 2003 og er et direktorat administrativt underlagt Forsvarsdepartementet, med en faglig rapporteringslinje til Justisdepartementet på sivil side. NSM er fagmyndigheten som skal koordinere forebyggende sikkerhetstiltak og kontrollere sikkerhetstilstanden i de virksomheter som omfattes av sikkerhetsloven. Forebyggende sikkerhetstjeneste omfatter i Norge alle tiltak for å sikre skjermingsverdig informasjon og skjermingsverdige objekter mot sikkerhetstruende virksomhet som spionasje, sabotasje og terrorhandlinger. Sikkerhetsloven gjelder for stats- og kommuneforvaltningen, samt enkelte private virksomheter. NSM skal på vegne av Justisdepartementet ivareta de utøvende funksjoner for den fore-

byggende sivile sikkerhetstjeneste og rapportere om sikkerhetstilstanden på sivil sektor. NSM gir anbefalinger om forebyggende sikkerhetstiltak og fører tilsyn med at virksomhetene oppfyller plikter i eller i medhold av sikkerhetsloven.

I NSM er det etablert en koordinerende enhet for håndtering av IT-angrep på samfunnskritiske funksjoner i Norge (NorCERT), jf. kapittel 5.1 i St.meld. nr. 22 (2007–2009).

Det er etablert en arbeidsgruppe bestående av representanter fra Justisdepartementet og Forsvarsdepartementet for å foreta en nærmere gjennomgang av etatsstyringen av NSM og direktoratets oppgaveportefølje. Gruppens mandat er blant annet å vurdere NSMs oppgaveportefølje og grenselinjene opp mot andre aktører som PST, E-tjenesten, Forsvarssjefens sikkerhetsavdeling (FSA) og DSB. Arbeidsgruppen skal herunder se om det finnes oppgaver som kan være overlappende eller oppgaver som burde ivaretas på en annen måte. Gruppen har frist for å avgi rapport innen utgangen av 2008.

PLANVERK, ØVELSER OG TILSYN

Betydningen av et kontinuerlig oppdatert planverk på regionalt og lokalt nivå er understreket i ny instruks for Fylkesmannen og Sysselmannen på Svalbard, jf. kongelig resolusjon 18. april 2008. For nærmere omtale av forebyggende beredskapsforberedelser på regionalt og lokalt nivå, se kapittel 3.5 i St.meld. nr. 22 (2007–2009).

Det nasjonale beredskapssystemet består av Sivilt beredskapssystem (SBS) og Beredskapssystem for Forsvaret (BFF) og er et planverk som omhandler hele krisespekteret fra krig til fred. Planverket gjør det mulig å etablere raskt et hensiktsmessig beredskapsnivå tilpasset den aktuelle situasjonen, ved sikkerhetspolitiske kriser og andre større hendelser, som for eksempel naturkatastrofer og terrorhandlinger. Strukturen i det nasjonale beredskapssystemet er tilpasset NATOs krisehåndteringssystem (NATO Crisis Response System – NCRS), og gir derfor økt evne til samvirke med våre allierte og andre nasjoner ved en krise. Planverket øves årlig gjennom nasjonale og internasjonale øvelser.

DSB skal på vegne av Justisdepartementet bistå myndighetene med å øve sivile beredskapsplaner og krisehåndteringssystemer. På sivil side koordinerer DSB de årlige NATO-øvelsene Crisis Management Exercise (CMX) og arrangerer den årlige sivile nasjonale øvelse (SNØ). Direktoratet bistår departementer og underlagte virksomheter, fylkesmennene, helseforetak, kommuner og virksomheter med å avholde øvelser i egen organisasjon, og i 2007 gjennomførte DSB 27 øvelser.

Justisdepartementet fører tilsyn med departementenes arbeid med samfunnssikkerhet og bered-

skap (med unntak av Forsvarsdepartementet), jf. kongelig resolusjon 3. november 2000. DSB bistår departementet i dette arbeidet. Instruksen gir også Justisdepartementet hjemmel til å innhente rapporter om status for samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet i departementene hvert annet år og legger opp til at det enkelte departement vil bli gjenstand for tilsyn hvert tredje år. NSM gjennomfører i tillegg tilsyn med departementene knyttet til ivaretagelse av sikkerhetsloven.

RIKSREVISJONENS FORVALTNINGSREVISJON

Justisdepartementet har de senere år lagt vekt på virkemidlene planverk, øvelser og tilsyn med departementene i utøvelsen av samordningsrollen, jf. kapittel 3.3. Riksrevisjonen har foretatt en forvaltningsrevisjon av Justisdepartementets samordningsansvar for samfunnssikkerhet, jf. Dokument nr. 3:4 (2007–2008). Riksrevisjonen viser til at Stortinget har stilt krav til at beredskapsforberedelser skal planlegges etter et felles mønster, jf. Innst. S. nr. 9 (2002–2003), og peker på svakheter på følgende områder: arbeidet med overordnede risiko- og sårbarhetsanalyser på departementsnivå, oppfølging av tilsyn med departementenes sikkerhets- og beredskapsarbeid og hvordan samfunnssikkerhetsarbeidet prioriteres i departementenes styringsdialog. Riksrevisjonen viser til at enkelte departementer opplever Justisdepartementets samordningsrolle som noe utydelig.

RISIKO-, TRUSSEL- OG SÅRBARHETSVURDERINGER SOM PLANLEGGINGSGRUNNLAG

I St.meld. nr. 39 (2003–2004) Samfunnssikkerhet og sivilt-militært samarbeid vises det til at det er etablert et fast sekretariat for Koordinerings- og rådgivningsutvalget for etterretnings- og sikkerhetstjenestene. Som et ledd i arbeidet med å styrke og formalisere samarbeidsmekanismene mellom Etterretnings-tjenesten og Politiets sikkerhetstjeneste (PST) ble det ved årsskiftet 2007/2008 etablert en felles analyseenhet mellom tjenestene, i første omgang for en prøveperiode på to år. Formålet er å benytte de to tjenestenes ressurser på en mest mulig effektiv måte til å utarbeide felles analyser om trusselen fra internasjonal terrorisme.

PST utarbeider faste årlige trusselvurderinger og hendelsesstyrte trusselvurderinger som omhandler informasjon som tar sikte på å forebygge og avverge alvorlige kriminelle handlinger.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) utarbeider en årlig risikovurdering og periodevis sikkerhetsvurderinger som omhandler tiltak for å sikre skjermingsverdig informasjon og skjermingsverdige objekter.

DSB utarbeider en årlig nasjonal sårbarhets- og beredskapsrapport (NSBR) som omhandler status for

samfunnssikkerhet og beredskap innen særlige områder og gir anbefalinger til tiltak for oppfølging på tvers av sektorer og etatsgrenser.

Justisdepartementet vil legge økt vekt på å tilrettelegge for gode risiko-, trussel- og sårbarhetsvurderinger som planleggingsgrunnlag i Departementenes samordningsråd for samfunnssikkerhet. Dette vil gi et mer helhetlig planleggingsgrunnlag for arbeidet med planverk og øvelser både på direktoratsnivå (Sentralt totalforsvarsforum) og departementsnivå (Samordningsrådet) på tvers av ulike sektorer.

1.3.3 Beredskap og krisehåndtering på sentralt nivå

I forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 39 (2003–2004) Samfunnssikkerhet og sivilt-militært samarbeid, jf. Innst. S. nr. 49 (2004–2005), fattet Stortinget anmodningsvedtak om at spørsmålet om en sentral krisehåndteringsenhet skulle utredes. Erfaringene fra flodbølgekatastrofen i Sør-Asia rettet særlig oppmerksomhet mot behovet for å styrke den sentrale krisehåndteringsevnen. I Innst. S. nr. 265 (2004–2005), jf. St.meld. nr. 37 (2004–2005) Flodbølgekatastrofen i Sør-Asia og sentral krisehåndtering, beskrives tiltak for å styrke apparatet for krisehåndtering i utlandet og styrke den generelle krisehåndteringsevnen i departementene.

Hovedelementene i styrket krisehåndtering på sentralt nivå var:

- forsterket krisekoordinering gjennom opprettelsen av Regjeringens kriseråd
- presisering og klargjøring av ansvaret for krisestyring i lederdepartementet (det departementet som er mest berørt av krisen)
- etablering av ny krisestøtteenhet som skal bidra med støttefunksjoner til lederdepartementet og Regjeringens kriseråd i deres krisehåndtering

Departementenes krisehåndteringsoppgaver er i hovedsak knyttet til innhenting og bearbeiding av informasjon, vurdering og samordning av tiltak og gi faglige råd til den politiske ledelsen. En følge av ansvarsprinsippet er at det departement som er mest berørt av krisen får et hovedansvar for å koordinere den sentrale håndteringen av krisen, herunder samordne krisestyringen på departementsnivå. Utpeking av et lederdepartement medfører ikke endringer i konstitusjonelle ansvarsforhold, og alle departementer beholder ansvaret for sine respektive saksområder.

Utgangspunktet er at kriser skal håndteres på lavest mulig nivå (nærhetsprinsippet). For eksempel innehar nødetatene brann, helse og politi og redningstjenesten alle nødvendige fullmakter for å iverksette akutte tiltak når liv og helse er truet. Koor-

dineringen mellom disse i redningssammenheng er på operativt nivå ivarettatt gjennom etablering av lokale redningssentraler og Hovedredningssentralen.

INFORMASJONSBEREDSKAP

Håndtering av medier og informasjon til publikum er blitt et stadig viktigere element i myndighetenes krisehåndtering. I 2005 ble ansvaret for kompetanseutvikling og rådgivning innen informasjonsberedskap overført fra det tidligere Statskonsult til DSB. Informasjonshåndtering er innarbeidet som en integrert del av planlegging, øvelser og tilsyn i DSB.

Regjeringen har besluttet at den nåværende statlige informasjonspolitikken fra 2001 skal fornyes. Fornyings- og administrasjonsdepartementet har nedsatt en arbeidsgruppe som skal avgi forslag om dette i løpet av første halvår av 2008.

KRISESTØTTEENHETEN

Krisestøtteenheten ble etablert 1. januar 2006 og er administrativt og faglig underlagt Justisdepartementet. Krisestøtteenheten har tiltrettelagte krisehåndteringslokaler, har utviklet teknisk utstyr og verktøy for å kunne bistå departementenes krisehåndtering og er døgnkontinuerlig tilgjengelig.

I en krisesituasjon skal lederdepartementet:

- utarbeide overordnede situasjonsrapporter, blant annet på bakgrunn av informasjon fra andre departementer, rapporter fra operative virksomheter, mediebildet mv.
- identifisere og vurdere behov for tiltak på strategisk nivå
- påse at nødvendige tiltak innenfor eget ansvarsområde blir iverksatt, og ivareta nødvendig koordinering med andre departementer og etater
- sørge for at det blir gitt koordinert informasjon til media og befolkningen

KRISEHÅNDTERING I UTLANDET

Utenriksdepartementet har operativt ansvar for utenriksstasjonene, som igjen har ansvaret for å iverksette tiltak for å bistå norske borgere i en krisesituasjon i utlandet. Departementet har etablert en beredskapsordning for raskt å kunne forsterke en berørt utenriksstasjon og vil normalt være lederdepartement ved håndtering av sivile kriser i utlandet som berører nordmenn og norske interesser. I denne forbindelse er det etablert såkalte utrykningsenheter. Sammensetningen av en slik enhet avhenger av krisens art, omfang og utenriksstasjonens behov og enheten kan forsterke berørt(e) utenriksstasjon(er). Når det settes krisestab i Utenriksdepartementet inngår det i denne faste liaisoner fra henholdsvis Forsvarsdepartementet, Politidirektoratet og Helsedirek-

toratet. Politidirektoratet har utarbeidet et planverk for håndtering av ekstraordinære hendelser og sivile kriser i utlandet som berører mange nordmenn eller norske interesser, jf. St.meld. nr. 37 (2004–2005) og Innst. S. nr. 265 (2004–2005).

1.3.4 Beredskap på lokalt og regionalt nivå

KOMMUNENES ROLLE OG KOMMUNAL BEREDSKAPSPLIKT

Kommunene er bærebjelkene i norsk beredskapsarbeid. Gjennom Innst. S. nr. 9, jf. St.meld. nr. 17 (2001–2002) Samfunnssikkerhet – Veien til et mindre sårbart samfunn, sluttet Stortinget seg til at det i samsvar med Sårbarhetsutvalgets anbefaling burde innføres en kommunal beredskapsplikt. I St.prp. nr. 1 (2005–2006) for Justisdepartementet fremgår det at det vil bli arbeidet for at en på best mulig vis kan bidra til å styrke den generelle beredskapen i kommunene og at lovmessige tiltak på dette området vil bli vurdert i sammenheng med arbeidet med ny lov om sivilforsvaret.

Det er i dag ingen hjemmel for å pålegge kommunene generell beredskapsplikt. Det er imidlertid i tråd med nærhetsprinsippet og administrativ forvaltningspraksis at kommunene har et ansvar for sikkerhet og beredskap på det lokale nivået. For øvrig er kommunene pålagt beredskapsplikt/planplikt i enkelte sektorlover.

DSB har siden 2002 gjennomført en årlig undersøkelse om status for samfunnssikkerhet og beredskap i landets kommuner. Resultatene viser imidlertid at det fortsatt er forbedringsmuligheter og regjeringen vil legge frem et lovforslag om kommunal beredskapsplikt. Den kommunale beredskapsplikten skal både inneholde plikt til sektorovergripende risiko- og sårbarhetsanalyse for lokalsamfunnet og en plikt til å utarbeide en generell beredskapsplan som angir tiltak for håndtering av ulike typer kriser. Denne beredskapsplikten skal ikke erstatte, men komplettere beredskapsplikter som følger av sektorregelverket og arbeidet skal ikke gå på bekostning av allerede fastlagte beredskapsplikter, som beredskap mot akutt forurensning og helsemessig og sosial beredskap.

NY PLAN- OG BYGNINGSLOV

I Ot.prp. nr. 32 (2007–2008) foreslår Regjeringen en revidering av plansystemet i dagens plan- og bygningslov. Det foreslås å innføre krav om at det skal gjennomføres risiko- og sårbarhetsanalyser for utbyggingsområder.

I Ot.prp. nr. 45 (2007–2008) foreslår Regjeringen revidering av byggesaksdelen i dagens plan- og bygningslov. Hovedmålet er en oversiktlig og bruker-

vennlig lov som sikrer kvalitet, effektivitet og retts-sikkerhet i byggeprosessene.

Det foreslås å gjøre uavhengig kontroll til hovedregel i større og kompliserte bygge- og anleggstiltak. Departementet vil i forskrift kunne fastsette at særskilte innsatsområder skal undergis uavhengig kontroll. Det foreslås også å styrke det kommunale tilsynet, blant annet ved å oppstille krav om obligatorisk kommunalt tilsyn ved allerede gitte pålegg, oppfølging av klare ulovligheter og der det oppstår særskilte behov.

FYLKESMANNENS ROLLE

Fylkesmannen er statens representant på regionalt nivå og skal samordne samfunnssikkerhetsarbeidet i fylket og også kunne ivareta sitt ansvar for kri-sehåndtering ved hendelser i fred, krise og krig. Regjeringen har tydeliggjort dette ansvaret og gitt nærmere retningslinjer for fylkesmannens arbeid på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet i kongelig resolusjon 18. april 2008 Instruks for samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet til Fylkesmannen og Sysselmannen på Svalbard.

Fylkesberedskapsrådet er Fylkesmannens viktigste samordningsorgan, både i det kriseforebyggende arbeidet og under kri-sehåndtering. Ved kriser og katastrofer i fredstid som ikke er redningstjeneste, vil det ofte være flere instanser involvert. I slike situasjoner har Fylkesmannen ansvaret for å samordne innsatsen i fylket, jf. kongelig resolusjon 12. desember 1997. Fylkesmannen er pålagt å rapportere om tilstanden innen det sivile beredskapsarbeid i fylket til DSB, som rapporterer til Justisdepartementet og som formidler rapportene videre til berørte departementer.

1.3.5 NVE som forvaltningsorgan for skredforebygging

Kommunene er ansvarlig for å sikre innbyggere mot naturfarer etter naturskadeloven og plan- og bygningsloven, men har behov for statlig bistand fra en rekke statlige aktører, både i form av kompetanse og ressurser til kartlegging, overvåking og sikring.

Regjeringen foreslår at statlige forvaltningsoppgaver innen skredforebygging skal ivaretas av Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE). Forslaget endrer ikke kommunenes og tiltakshaveres ansvar for å ivareta sikkerheten mot skred i arealplanlegging og ved utbygging. Ansvaret for erstatning etter skred endres heller ikke.

NVE er et forvaltningsorgan under Olje- og energidepartementet og har ansvar for forvaltningen av energi- og vannressursene i Norge. NVE varsler flom, kartlegger fare for flom og vassdragsrelaterte skred, er statlig fagmyndighet for vassdrag, vass-

dragssikkerhet og vassdragsanlegg i forbindelse med arealplanlegging, samt gir bistand til beredskap.

Regjeringens forslag innebærer både en samling av eksisterende ansvar og oppgaver i staten, og en styrking av det statlige arbeidet med skredforebygging, med virkning fra 1. januar 2009. Regjeringen legger til grunn at NVEs nye ansvar innen skredforebygging ikke skal svekke etatens ivaretagelse av eksisterende oppgaver og ansvar. En nærmere gjennomgang av blant annet oppgaver, prioriteringer og organisering av arbeidet, inkludert bruk av NVEs regionkontor, vil bli fremlagt i forbindelse med statsbudsjettet for 2009.

1.4 Risiko-, trussel- og sårbarhetsbildet

I meldingens kapittel 4 beskrives særskilte utfordringer som kan true samfunnssikkerheten. Det påpekes at dagens sikkerhetsutfordringer i mindre grad enn tidligere er knyttet til militære trusler. Mulighetene for større miljø- og naturkatastrofer, storulykker og terroranslag innen ulike sektorer av samfunnet har blitt større. Regjeringen vil at antiterrorstrategien i fredstid skal bygge på justispolitiske prinsipper og at virkemidlene skal følge av dette. Det blir også gitt en beskrivelse av utfordringer i nordområdene, med spesiell vekt på redning og sikkerhetspolitiske utfordringer.

1.4.1 Naturhendelser

SKRED OG FLOM

Flom og skred er naturhendelser som kan ha konsekvenser for samfunnet i form av tapte menneskeliv, skader på bygninger, infrastruktur og jord- og skogbruk. I tillegg kommer konsekvenser som byggeforbud i faresoner, miljøskader, helsevirkninger, og andre indirekte virkninger. Klimaendringer kan føre til hyppigere skred eller flom i enkelte områder.

Kommunene er ansvarlig for å sikre innbyggere mot naturfarer etter naturskadeloven samt plan- og bygningsloven. I loven foreslås det bruk av hensynsoner med betingelser som stilles for å tillate eventuell utbygging, om krav til risiko- og sårbarhetsanalyser for utbyggingsområder og om skjerpede krav til kommunens tilsyn, blant annet med bruk av uavhengig kontroll. Offentlige myndigheter skal gi kommunen hjelp i planleggingen, og sentrale fagmyndigheter har ansvar for å følge opp at nasjonale interesser som er knyttet til deres fagområde blir tilstrekkelig ivarettatt i planarbeidet. NVE vil også kunne bistå kommunene med kompetanse og ressurser, slik NVE bistår innen flom og vassdragsrelaterte skred i dag.

Mange og store skogbranner oppstår i år med lengre tørkeperioder. Det er den enkelte kommune som har ansvaret for å bekjempe skogbranner. Store skogbranner krever langt større personell- og utstyrressur-

ser enn det mange skogbrannutsatte kommuner har. Et organisert samarbeid mellom kommunene er avgjørende for god skogbrannberedskap. Sivilforsvaret som statlig forsterkningsressurs en viktig og forutsigbar del av skogbrannberedskapen. Under ledelse av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap er det under utvikling et enhetlig innsatsledelsessystem for brannvesenet og Sivilforsvaret.

KLIMAENDRINGER OG EKSTREMVÆR

Klimaendringer påvirker oss på flere måter og kan føre til flere ekstremværsituasjoner som storm og orkaner, samt store nedbørmengder i form av snø eller regn. Slike situasjoner kan lamme et samfunn hardt ved at det rammer viktig og kritisk infrastruktur.

For eksempel vil klimaendringer kunne påvirke infrastruktur både i vei, jernbane og luftfartsektoren, samt kunne øke faren for ulykker og ha konsekvenser for framkommelighet, punktlighet og regularitet i transportsektoren. Det vil også kunne påvirke vassdrag og kraftproduksjon, strømmettet kan bli mer utsatt for belastninger fra vær og vind og tilvekst av skog kan gi utfordringer for vedlikehold.

Det vist seg at drikkevannforsyningen i mange kommuner ikke tåler flommer av en relativt moderat størrelse og det kan derfor være grunn til å vurdere drikkevannsforsyningens sårbarhet overfor flom nærmere. Også avløpsnettet er sårbart for situasjoner med intens nedbør, da dagens dimensjoneringskrav er lave. Vannkildene vil bli mer utsatt for forurensning gjennom større avrenning, økt oppblomstring av alger samt at vannkildenes barriere mot forurensning kan bli redusert. Økt havnivå gir mulighet for inn-tregning av sjøvann også i ferskvannsreservoarer.

Det forventes også noe endret arts mangfold i Norge som følge av klimaendringer. Global og lokal oppvarming gir økt utbredelse av sykdommer som overføres av en bærer som for eksempel mygg, flått eller snegler. Nye arter kan etablere seg både i hav, ferskvann og på land, samtidig som det kan bli vanskelig for noen arter som er tilpasset nåværende klima, å overleve. Nye arter vil også kunne medføre økt smitterisiko.

Regjeringen vil at det norske samfunnet i større grad må forberedes på klimaendringer, og hensynet til å redusere konsekvensene av klimaendringer må ligge til grunn i planleggingen på alle nivåer.

Det er behov for en styrket koordinering av Norges arbeid med tilpasning til klimaendringer på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer. I Innst. S. nr. 49 (2004–2005), jf. St.meld. nr. 39 (2003–2004) om samfunnssikkerhet og sivil-militært samarbeid, anmodet Stortinget regjeringen om å iverksette arbeid for å få oversikt over mulige konsekvenser av klimaendringer og fremme en sak for Stortinget om

aktuelle tiltak for å begrense effektene av klimaendringer innenfor alle samfunnssektorer.

Regjeringen besluttet våren 2007 å etablere en koordineringsgruppe på departementsnivå. Gruppen ble nedsatt for å ivareta de tverrsektorielle oppgavene i Norges arbeid med kartlegging av sårbarhet og tilpasning til klimaendringer, jf. Stortingets anmodning. Gruppen skal utarbeide en strategi for det fremtidige arbeidet med klimatilpasninger i Norge, skaffe helhetlig oversikt over status for klimatilpasning og forskning på området samt legge til rette for informasjonsutveksling mellom berørte aktører. Koordineringsgruppen ledes av Miljøverndepartementet. Justisdepartementet har stilt Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap til disposisjon som sekretariat for gruppen.

1.4.2 *Bortfall av samfunnskritisk infrastruktur*

I denne meldingen legges Infrastrukturutvalgets definisjon av kritisk infrastruktur til grunn: Kritisk infrastruktur er de anlegg og systemer som er helt nødvendige for å opprettholde samfunnets kritiske funksjoner som igjen dekker samfunnets grunnleggende behov og befolkningens trygghetsfølelse. For begrepsmessig å konkretisere kritisk infrastruktur, skilles det mellom kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner.

Gjennom en rekke studier og eksempler er det tydeliggjort at samfunnets funksjonsdyktighet er svært avhengig av en rekke fysiske og tekniske infrastrukturer. Skulle det oppstå alvorlig svikt i disse infrastrukturene er samfunnet ikke i stand til å opprettholde de leveranser av varer og tjenester som befolkningen er avhengig av. Svikt i en infrastruktur kan raskt forårsake massive forstyrrelser i samfunnet. Infrastrukturene utgjør dermed et stort sårbarhetspotensial for samfunnet som helhet.

Tiltak for å sikre kritisk infrastruktur er nærmere omtalt i meldingens kapittel 5. Regjeringen har i tillegg fremmet en egen stortingsmelding på IKT-området, St.meld. nr. 17 (2006–2007) Eit informasjons-samfunn for alle, jf. Innst. S. nr. 158 (2006–2007).

1.4.3 *Pandemi*

De viktigste utfordringene på pandemiområdet består i å sikre at landet har en god forsyningssituasjon for relevante helserelaterte produkter og at samfunnet tar inn over seg konsekvensene av en influensapandemi og planlegger deretter. Norge er i utgangspunktet godt rustet til å møte en pandemi. Helse- og omsorgsdepartementet utarbeidet nasjonal pandemiplan i februar 2006, og i januar 2007 var Overordnet nasjonal helse- og sosialberedskapsplan klar. Pandemiplanen bygger på at det kan være behov for omfattende tiltak både fra kommuner, spesialisthelsetjenesten, Fylkesmannen og sentrale myndigheter der-

som det bryter ut en pandemi. Tiltakene er i stor grad relatert til smittevern og sosial og helsemessig beredskap.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) utarbeider en årlig nasjonal sårbarhets- og beredskapsrapport (NSBR). NSBR for 2008 omhandler blant annet samfunnssikkerhetsmessige konsekvensene av et pandemiutbrudd i Norge.

DSB har sammen med sentrale aktører kartlagt konsekvenser av et pandemiutbrudd for ulike sektorer. Kartlegging og analyse viser at en moderat pandemi vil kunne føre til at sentrale samfunnsfunksjonene vil kunne ha noe redusert kvalitet. Dersom vi får utbrudd av en alvorlig pandemi, vil dette kunne ramme kritiske samfunnsfunksjoner, blant annet innenfor helsetjenesten, strømforsyningen og transportnettet. Regjeringen arbeider derfor med å styrke den tverrsektorielle planleggingen for å kunne sikre at viktige samfunnsfunksjoner blir ivarettatt også under en pandemi.

1.4.4 Terror og annen sikkerhetstruende aktivitet

I dag er det ingen direkte trussel mot Norges sikkerhet, men det foreligger potensielle trusler som kan svekke norsk sikkerhet om de ikke motvirkes. I Innst. O. nr. 29 (2007–2008), jf. Ot.prp. nr. 8 (2007–2008), har Stortinget vedtatt endringer i straffebestemmelser om terrorhandlinger og terrorrelaterte handlinger. Dette gjenspeiler en utvikling der terrorisme i stadig større grad har blitt en del av trusselbildet mot Norges sikkerhet.

I diskusjonen om samfunnssikkerhet er det hensiktsmessig å klargjøre skillet mellom terrorisme og sabotasje. Sikkerhetsloven definerer terrorisme som ulovlig bruk av, eller trussel om bruk av, makt eller vold mot personer eller eiendom, i den hensikt å legge press på landets myndigheter, befolkning eller samfunnet for øvrig for å oppnå politiske, religiøse eller andre ideologiske mål. Sabotasje, på den andre siden, er en bevisst ødeleggelse av et objekt der hensikten er å skade eieren økonomisk, politisk eller militært. Hovedmålet med sabotasje er således å sette et objekt ut av funksjon, mens hovedmålet med terrorisme er å benytte den frykten aksjonen skaper som et pressmiddel for å oppnå et tredje mål.

Økt radikalisering (en prosess der personer i økende grad aksepterer og oppfordrer til bruk av vold for å nå politiske mål) gjør trusselbildet mer uforutsigbart. Antall registrerte trusler mot norske myndighetspersoner har økt de siste tre årene. Dette henger trolig sammen med den sterke graden av personrelatert medieeksponering av myndighetspersoner.

Norge er også utsatt for uønsket etterretningsvirksomhet fra flere stater. Fremmede stater bruker i stor grad egne etterretnings- og sikkerhetstjenester

for å understøtte sine nasjonale interesser. Flere staters etterretningstjenester innhenter informasjon om ulike forhold i Norge på en måte som kan være i strid med norsk og internasjonal lovgivning. Etterretningsvirksomheten er rettet mot både statlige og private aktører involvert i politiske beslutningsprosesser, og aktører som behandler spørsmål relatert til blant annet norsk økonomi-, ressurs- og sikkerhetspolitikk. Etterretningstjenestenes interesse for den norske olje- og gassvirksomheten utgjør en særlig utfordring for Norge. Nordområdene generelt og energi og teknologiutvikling samt ressurs spørsmål spesielt, er i dag gjenstand for en betydelig og voksende internasjonal oppmerksomhet. Uavklarte spørsmål rundt forhold i nordområdene bidrar til å øke den generelle etterretningstrusselen mot både private og statlige aktører i Norge.

Etterretningsvirksomheten har både et kortsiktig og et langsiktig perspektiv. Pågående etterretningsaktivitet har ikke nødvendigvis umiddelbare synlige konsekvenser, men kan over tid få stor betydning. Kontraetterretningsarbeidet gjøres best ute i hver enkelt virksomhet ved at man er bevisst på etterretningstrusselen, verdien av informasjonen man forvalter, hvordan og med hvem informasjonen deles, og hvordan informasjonen sikres.

MASSEØDELEGGELSESMIDLER

I St.meld. nr. 39 (2003–2004) Samfunnssikkerhet og sivilt-militært samarbeid ble det gitt en beskrivelse av ansvar, beredskap og utfordringer knyttet til atomberedskap, smittsomme sykdommer og bioterrorisme og kjemikalieberedskap. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) leder faggruppen for beredskap mot masseødeleggelsesmidler, som ble nedsatt av Justisdepartementet i 2003. Gruppen utgjør et tverrfaglig miljø for de ulike virksomhetene og myndighetene som har et ansvar innenfor beredskap mot masseødeleggelsesmidler. Et sentralt mål med faggruppen er å komme med forslag til gode rutiner og kommunikasjon mellom ulike faglige aktører samt ta opp spørsmål som gjelder ansvarsforhold og samhandling i grenseflatene mellom ulike fagmyndigheter.

På bakgrunn av faggruppens arbeid utga DSB en revidert versjon av nasjonal rammeplan for beredskap mot masseødeleggelsesmidler høsten 2007. Rammeplanen beskriver ansvaret til samtlige departementer som har et ansvar på området og oppgaver for underlagte etater, herunder Forsvaret. Rammeplanen gir et felles utgangspunkt for det kontinuerlige arbeidet med å utvikle evne til å håndtere masseødeleggelsesmidler i nødetatene (politi, brann, helse), Sivilforsvaret og Forsvaret.

I Innst. S. nr. 49 (2003–2004), jf. St.meld. nr. 39 (2003–2004), fattet Stortinget vedtak om at Regjerin-

gen skulle fremme en sak for Stortinget med helhetlig gjennomgang av på hvilken måte og på hvilke arealer Norge best kan bidra i arbeidet nedrustning og ikke-spredning. Regjeringen viser i denne sammenheng til en egen melding om nedrustning og ikke-spredning som vil bli fremlagt i innværende sesjon.

EKSPLOSIVER

Regjeringen vil unngå at eksplosiver kommer på avveie eller i gale hender. Det vurderes derfor om alle tillatelser knyttet til håndtering av sivilt sprengstoff skal sentraliseres hos Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB). Ved inngangen til 2006 trådte endringene i forskrift om håndtering av eksplosjonsfarlig stoff i kraft. Endringen innebærer skjerpede krav til montering av alarm, regelmessig kontroll og bygningstekniske krav til oppbevaringsstedet for å hindre at eksplosiver kommer på avveie eller i urette hender. Forsvaret har egne bestemmelser om sikring av eksplosiver for å unngå at militært sprengstoff kommer på avveie.

ALVORLIG DATAANGREP MOT SAMFUNNSKRITISK INFRASTRUKTUR OG INFORMASJON

IT-systemer forstyrres jevnlig som følge av ulike former for IT-angrep. Samfunnet må i tillegg være forberedt på at det i fremtiden kan forekomme et koordinert IT-angrep mot infrastruktur som enten direkte eller indirekte påvirker norske samfunnsinteresser. I tillegg til angrep kan sårbarheten i systemene knyttes til uhell, for eksempel ved menneskelig eller teknisk svikt. Nesten alle organisasjoner er avhengig av datanettverk og internettinfrastruktur. Et angrep som rettes mot kritiske punkter i den norske internettinfrastrukturen vil derfor kunne ramme tverrsektorielt og få store følger for virksomheter som er avhengig av kommunikasjonssystemer som går over Internett. Tiltak for å sikre samfunnskritisk IKT-infrastruktur er nærmere omtalt i meldingens kapittel 5.1.

1.4.5 Ulykker med farlige stoffer

Farlige kjemiske stoffer kan ha potensial for å forårsake betydelig skade på helse og miljø, i tillegg til risiko for tap av menneskeliv. EU stiller særskilte krav til virksomheter som benytter eller produserer kjemikalier som er vurdert som spesielt farlige, og hvor uhell kan forårsake store skader på mennesker, materiell og miljø. Norge har implementert direktivet i forskrift 17. juni 2005 nr. 672 om tiltak for å forebygge og begrense skadevirkningene av storulykker i virksomheter der farlige kjemikalier forekommer (storulykkeforskriften).

Det er etablert en egen koordineringsgruppe for å forvalte storulykkeforskriften. Gruppen består av fem myndigheter: Direktoratet for samfunnssikker-

het (DSB), Statens forurensningstilsyn, Direktoratet for Arbeidstilsynet, Petroleumsstilsynet og Næringslivets sikkerhetsorganisasjon.

Industribedriftene har klare forpliktelser til å informere nærmiljøet både i henhold til brann- og eksplosjonsvernloven og storulykkeforskriften. Virksomhetene skal gi informasjon i en lettfattelig form både om hvilke farlige stoffer som håndteres i bedriften og hvilket risikopotensial dette innebærer. Det skal informeres om forholdsregler ved en eventuell ulykke med slike stoffer samt informeres om sikkerhetstiltak og angivelse av hva som er hensiktsmessig atferd dersom ulykken inntreffer.

1.4.6 Utfordringer i nordområdene

Regjeringen ser nordområdene som Norges viktigste strategiske satsningsområde i årene som kommer. Regjeringen vil blant annet styrke vår tilstedeværelse og suverenitetshevdelse i nord og styrke samarbeidet med Russland, herunder Barentssamarbeidet og arbeidet i Arktisk råd.

De sikkerhetspolitiske utfordringene i nordområdene er et resultat av internasjonale hovedutfordringer, som revitaliseringen av regionale stormakter og økende internasjonal oppmerksomhet grunnet konkurranse om strategiske råvarer.

Norge og Russland inngikk i 1995 en avtale om samarbeid ved ettersøkning av savnede og redning av nødstedte mennesker i Barentshavet. Avtalen er velfungerende og det arrangeres årlige øvelser for å trene samarbeidet mellom de to lands redningstjeneste. Justisdepartementet samarbeider med Hovedredningssentralen om å utvikle redningssamarbeidet i Barentsregionen. Det arbeides for tiden med å slutføre en redningsavtale som gjelder redningssamarbeid mellom Sverige, Russland, Finland og Norge. Hovedformålet med en slik avtale er å sørge for gjensidig bistand i tilfelle en hendelse eller redningsoperasjon hvor det er behov for redningsressurser fra et naboland.

Nordområdene har storslagen natur og er rike på naturressurser. Miljøvernet i nord står likevel overfor store utfordringer. Dette dreier seg dels om våre utslipp av klimagasser og langtransporterte miljøgifter, men også om virkningene på miljøet av økende ressursutnyttelse, transport og annen økonomisk aktivitet i regionen. Klimaet i vår del av Arktis endrer seg allerede dobbelt så raskt som det globale klimaet, og en må regne med at dette kommer til å fortsette. Nordområdene er samtidig "endestasjon" for langtransporterte miljøgifter som kommer med luft- og havstrømmene fra sørlige breddegrader. Det er registrert høye konsentrasjoner av miljøgifter hos isbjørn og polarmåke. Et annet forhold er økende næringsvirksomhet.

Regjeringen vil at Norge skal være et foregangsland på miljøområdet i nord, jf. St.meld. nr. 30 (2004–2005) Opportunities and challenges in the North. Dette innebærer en aktiv innsats nasjonalt og internasjonalt for å begrense menneskeskapte klimaendringer og forurensning. Det må samtidig settes strenge miljøkrav til vår egen virksomhet både til havs og på land og iverksettes tiltak for å sikre beskyttelse av verdifulle og sårbare naturområder og kulturer.

Regjeringen har i St.meld. nr. 14 (2004–2005) På den sikre siden – sjøsikkerhet og oljevernberedskap, gitt en oversikt over hvilke tiltak innenfor sjøsikkerhet og oljevernberedskap som bør følges opp i årene som kommer. Meldingen omtaler også akutt forurensing fra petroleumsvirksomheten, skipsvrak og annen kystbasert virksomhet.

I Arktisk Råds rapport fra 2004 (ACIA) er hovedkonklusjonen at Arktis gjennomgår noen av de raskeste og kraftigste klimaendringer på jorden. For å støtte opp om Norges overordnede visjon om å være ledende i klimaarbeidet, skal Norge også være et foregangsland i oppfølgingen av ACIA både nasjonalt og internasjonalt. NorACIA (2005–2009) skal bidra til å utvikle, sammenstille og formidle kunnskap om klimaendringer, effekter og tilpasninger i norsk del av Arktis.

1.5 Sikkerhet i kritisk infrastruktur

I kapitlet 5 i meldingen vises det til NOU 2006:6 Når sikkerheten er viktigst, og det gis en oversikt over kritiske infrastrukturer og kritiske samfunnsfunksjoner. Det gies en omtale av utvalgets sektorvise anbefalinger og tiltak som er iverksatt som følge av utvalgets anbefalinger. Kapitlet beskriver også eierskap, regelverksarbeid og internasjonalt samarbeid. Ansvar for beskyttelse av kritisk infrastruktur ligger til eier eller operatør av infrastrukturen og følger sektoransvaret.

1.5.1 Elektronisk kommunikasjon

Informasjonssikkerhet omfatter tiltak for å beskytte informasjon som behandles av et informasjonssystem. Dette omfatter både beskyttelse mot brudd på konfidensialitet, integritet og tilgjengelighet, og beskyttelse av systemet i seg selv og nett der informasjonen uveksles. Kritisk IKT-infrastruktur defineres som kritisk infrastruktur for elektronisk kommunikasjon.

ORGANISERINGEN AV IT-SIKKERHETSARBEIDET

Den enkelte virksomhet har ansvaret for egen IT-sikkerhet. Det enkelte fagdepartement er ansvarlig for at dette ivaretas innenfor sine underlagte virk-

somheter ved å påse at aktuelt regelverk etterleves av alle målgrupper innenfor sektoren.

Fornyings- og administrasjonsdepartementet (FAD) er i henhold til kongelig resolusjon 17. desember 1997 tildelt ansvaret for å koordinere arbeidet med forebyggende IT-sikkerhet. Som ledd i rollen som koordineringsdepartement, leder departementet Koordineringsutvalget for informasjonssikkerhet (KIS). Justisdepartementet har nestledervervet og Nasjonal sikkerhetsmyndighet har sekretariatet. Oppgavene er gitt i meldingens kapittel 5.1.4.

Justisdepartementet har et samordnings- og tilsynsansvar for samfunnets sivile sikkerhet. Justisdepartementets ansvar for IKT-sikkerhet er avgrenset til dette generelle samordningsansvaret, og det overordnede faglige ansvar for den forebyggende sikkerhetstjeneste i sivil sektor.

På bakgrunn av Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes arbeid med å sikre IKT-infrastruktur (Dokument nr. 3:4 (2005–2006)) foretok Regjeringen en presisering av ansvarsforholdene på IKT-sikkerhetsområdet i juni 2006. Regjeringens presisering av departementenes samordnings- og sektoransvar for IKT-sikkerheten er gjengitt i St.meld. nr. 17 (2006–2007) Eit informasjonssamfunn for alle (IKT-meldingen). Stortingets Transport- og kommunikasjonskomité har i sin innstilling til IKT-meldingen, jf. Innst. S. nr. 158 (2006–2007), gitt uttrykk for tilfredshet med Regjeringens oppfølging av Riksrevisjonens undersøkelse.

Infrastrukturutvalget anbefaler at antall fagdepartementer med overordnet ansvar for IT-sikkerhet bør reduseres, og at dette ansvaret ideelt sett bør ligge til ett departement.

I IKT-meldingen (St.meld. nr. 17 (2006–2007)) er spørsmålet om krav til nasjonal autonomi behandlet, jf. meldingens kapittel 9. Et krav om nasjonal autonomi til tilbydere av elektroniske kommunikasjonsnett og -tjenester innebærer at det skal være mulig å opprettholde og drifte nett og tjenester i Norge, selv om sambandet til Norge svikter. Post- og teletilsynet har utredet behovet for nasjonal autonomi og konkluderer med at det ikke bør innføres et slikt krav.

Infrastrukturutvalget er av den oppfatning at først når nasjonale reserveløsninger er etablert kan kravet om autonom drift av telesystemer, slik det er utformet i forskrift i dag, frafalles.

REGULERING AV BRUKERE AV INTERNETT

SD fremmet i 2007 en odelstingsproposisjon om endringer i lov om elektronisk kommunikasjon. Norske tilbydere av internettilgang (ISP-bransjen) ble oppfordret til å styrke samarbeidet om tiltak mot spam (søppelpost) og ondartet programvare gjennom selvregulering på samme måte som i andre land.

Bransjen har fulgt oppfordringen og har laget en bransjenorm som skal bidra til å redusere omfanget av spam. Infrastrukturutvalget anbefaler å utrede nærmere muligheten for at alle, både privatpersoner og virksomheter, skal være pliktige til å benytte oppdatert sikkerhetsprogramvare når de kobler seg til Internett. En slik plikt har ikke hjemmel i dagens ekomlov, og vil kreve en lovendring. En eventuell plikt på sluttbruker kan ikke innføres før internett-tilbyderne er pålagt plikt til å levere oppdatert sikkerhetsprogramvare. En eventuell sanksjonert plikt på sluttbruker vil dessuten på nåværende tidspunkt kunne få negativ effekt på opptak av bredbånd. Det tas følgelig ikke sikte på å utrede innføringen av en slik plikt på nåværende tidspunkt.

NASJONALE RETNINGSLINJER FOR INFORMASJONS-SIKKERHET

Regjeringen la høsten 2007 fram nye nasjonale retningslinjer for informasjonssikkerhet. Formålet med å styrke informasjonssikkerheten er å skape en felles forståelse for hvilke utfordringer vi står overfor, og identifisere områder der det er behov for å gjøre en ekstra innsats.

Informasjonssikkerhet er først og fremst et virksomhetsansvar, men gjennomføring av tiltak på retningslinjenes ulike innsatsområder forutsetter en effektiv medvirkning fra næringsliv, sentrale og lokale myndigheter og den enkelte bruker. I samsvar med ansvarsprinsippet vil det enkelte departement ha ansvar for å følge opp retningslinjenes innsatsområder innenfor sitt ansvarsområde. FAD har et overordnet samordningsansvar for oppfølging og Koordineringsutvalget for forebyggende informasjonssikkerhet (KIS) vil ha et ansvar for å holde oversikt over gjennomføringen av tiltak på innsatsområdene.

HÅNDTERING AV ALVORLIGE DATAANGREP MOT SAMFUNNSKRITISK INFRASTRUKTUR OG INFORMASJON

Ved alvorlige dataangrep mot samfunnskritisk infrastruktur og informasjon, og som oppfølging av St.meld. nr. 39 (2003–2004), er det etablert en koordinerende enhet for håndtering av koordinerte IT-angrep på samfunnskritiske funksjoner i Norge (NorCERT). NorCERT er en del av Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM), og er et viktig bidrag i å styrke den nasjonale beredskapen mot IT-angrep, først og fremst innenfor virksomheter med samfunnskritiske funksjoner. Enheten legger til rette for effektiv håndtering av alvorlige IKT-sikkerhetsangrep og skal også produsere et oppdatert nasjonalt IKT-trusselbilde. Det vil bli etablert en koordineringsgruppe sammen med representanter fra Etterretningstjenesten og Politiets sikkerhetstjeneste som skal sikre en helhetlig beskrivelse av IKT-trusselbildet.

NSM og DSB vil gjennomføre en nasjonal IKT-øvelse i desember 2008. Hensikten er å øve håndtering av IKT i kritisk infrastruktur og samhandling mellom offentlige og private myndigheter.

1.5.2 *Satellittbasert kommunikasjon og navigasjon*

Infrastrukturutvalget anbefaler at viktig satellittbasert infrastruktur skal defineres som samfunnskritisk infrastruktur. Dette gjelder hovedsakelig stasjonen på Svalbard, men kan også gjelde andre stasjoner. Utvalget omtaler også andre typer bakkestasjoner for nedlesing av satellittdata, særlig jordobservasjon/satellittfjernmåling, som er et viktig verktøy for redningstjeneste, miljøforvaltning og værvarsling.

Satellittbasert infrastruktur er i dag tatt i bruk innen mange viktige samfunnssektorer, eksemplvis kommunikasjon, søk og redning, meteorologi, og navigasjon og nøyaktig posisjonering ved hjelp av GPS-systemer (Global Positioning System) og elektroniske kart. Nye bruksområder er under stadig utvikling.

GPS-systemene kan forstyrres av annen elektromagnetisk utsendelse, mens det bakkebaserte navigasjonssystemet Loran C er mer robust mot forstyrrelse av signalene og kan i en videreutviklet form derfor være aktuelt som reserveløsning til satellittnavigasjonssystemene. Regjeringen har på denne bakgrunn besluttet å videreføre driften av de norske Loran C-stasjonene ut 2009. USA har besluttet å videreføre sitt Loran C-system og videreutvikle dette til et mer moderne system (eLoran) som reserveløsning for kritisk infrastruktur som er avhengig av GPS for posisjonering, navigasjon eller tidsreferanse.

En eventuell fortsatt drift og videreutvikling av Loran C til eLoran er til vurdering i Fiskeri- og kystdepartementet.

Hovedredningssentralens (HRS) bruker i forbindelse med redningsoperasjoner ulike former for kommunikasjonssamband, herunder satellittkommunikasjon. COSPAS-SARSAT er et internasjonalt satellittbasert system som formidler nødsignaler og posisjonsdata til redningssentraler fra nødpeilesender. COSPAS/SARSAT utrustning vil bli installert i både de amerikanske GPS satellittene og i de europeiske Galileo satellittene. Dette vil kreve en ny generasjon nedlesestasjoner og Norge vil ta sikte på å videreføre sitt bidrag til nasjonal og internasjonal redningstjeneste ved å anskaffe slike nedlesestasjoner.

BETYDNINGEN AV SAMBAND OG KOMMUNIKASJON I REDNINGSTJENESTEN

HRS er også tilknyttet satellittsystemet INMARSAT. Telenor Satellite Services har formidlet satellittrelaterte nødmeldinger og nødtrafikk via

Inmarsat-systemet, gjennom Eik jordstasjon, til HRS.

Det har blitt stilt spørsmål om hvilken betydning det vil få for den fremtidige levering av satellittbaserte nødmeldinger og nødtrafikk til HRS at eierskapet til Eik jordstasjon er i utenlandsk eie. Dersom Norge i stadig økende grad blir avhengig av satellitter med utenlandske eiere, er det særskilt viktig at man i avtaler og konsesjoner innarbeider klare samfunnsplagte oppgaver. Justisdepartementet vurderer nå om det bør utarbeides en avtale mellom HRS og eierne av Eik jordstasjon som sikrer at Eik jordstasjon fremdeles skal formidle nødmeldinger og nødtrafikk.

1.5.3 Kraft

Et stabilt og effektivt kraftsystem er en forutsetning for samfunnssikkerheten i Norge. Enkelthendelser i kraftforsyningen i inn- og utland, utviklingen i den generelle kraftbalansen i Norge samt at samfunnets og den enkeltes toleranse for svikt i strømforsyningen er blitt mindre, har medført at forsyningssikkerhet for strøm har fått økt oppmerksomhet. Den norske kraftsystemet består av tre grunnleggende funksjoner: produksjon, overføring og omsetning. Sentralnettet og store deler av regionalnettet er kritisk infrastruktur, sammen med de samlede produksjonsanleggene.

SIKKERHETEN I OVERFØRINGSNETTET

Med grunnlag i ulike lover og regelverk har NVE og DSB et felles ansvar for sikkerheten i norsk kraftforsyning. Med hjemmel i blant annet energiloven, har NVE ansvar for reguleringen av nettselskapene som blant annet omfatter vilkår knyttet til økonomi, forsyningssikkerhet og beredskap, og fører tilsyn med om lag 200 selskaper. DSBs regelverk, inkludert eltilsynsloven, er i hovedsak innrettet mot elsikkerhet og krav til kraftsystemet og komponentenes tekniske og fysiske tilstand. DSB skal påse at sikkerheten blir etterlevd i praksis gjennom tilsyn med elsikkerhet, drift og vedlikehold av de elektriske anleggene. DSB skal videre påse at samfunnet har en generell beredskap.

Den økonomiske reguleringen av nettselskapene ble endret fra 1. januar 2007. Endringene styrker nettselskapenes vektlegging av investeringer og forsyningssikkerhet. Selskapenes usikkerhet knyttet til inntektene som følge av reinvesteringer og vedlikehold er blitt redusert. Fra 1. januar 2007 ble det blant annet innført et regelverk for direkte utbetalinger til sluttbrukere på alle nettnivå, ved svært langvarige avbrudd. Det er også innført hjemmel for å ilegge nettselskaper overtredelsesgebyr for overtredelser av

ulike bestemmelser i energiloven og underliggende forskrifter.

Riksrevisjonen vil i forbindelse med sin undersøkelse av statlig virkemiddelbruk for sikker og pålitelig overføring av kraft i distribusjonsnettet, vurdere tilstanden i disse nettene. Undersøkelsen gjennomføres i forbindelse med DSBs ordinære tilsyn med nettselskapene.

Infrastrukturutvalget mener at reguleringen av nettselskapene i dag muligens ikke gir tilstrekkelige virkemidler til at beredskapen og leveringskvaliteten holdes på et akseptabelt nivå. For å styrke kraftforsyningens beredskapsarbeid anbefaler infrastrukturutvalget et tettere samarbeid mellom ekom- og kraftmyndighetene på grunn av den sterke gjensidige avhengigheten mellom de to infrastrukturene.

KRAFTMARKEDET OG FORSYNINGSSIKKERHETEN FOR STRØM

Infrastrukturutvalget mener videre at myndighetene må arbeide for å finne frem til løsninger som kan ivareta behovet for prioritering av strøm ved rasjonering.

Norge inngår i det nordiske kraftmarkedet. Vannkraften utgjør om lag halvparten av produksjonskapasiteten i det nordiske markedet, mens i det norske systemet utgjør vannkraften nesten 96 prosent av produksjonskapasiteten. Vannkraftandelen gikk ned fra 99 prosent til 96 prosent i 2007 på grunn av etablering av gasskraftverket på Kårstø. For hele perioden fra 1991 til 2008 under ett har produksjonskapasiteten og kraftforbruket utviklet seg om lag i takt, og Norge er om lag i balanse i år med normale nedbørforhold. Dette, sammen med økte overføringsforbindelser mot utlandet, har ført til at sårbarheten mot svikt i nedbøren er redusert de senere årene.

I svært anstrengte kraftsituasjoner er kraftmarkedet supplert med ekstra sikkerhet. Statnett SF fikk i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 18 (2003–2004) Om forsyningssikkerheten for strøm mv., ansvar for å utvikle virkemidler til bruk i svært anstrengte kraftsituasjoner (SAKS). Det er NVE som utarbeider kriterier for bruk av SAKS-tiltak og som etter søknad skal godkjenne at Statnett tar slike tiltak i bruk. Pr. i dag er det etablert to slike virkemidler: energiopsjoner knyttet til forbruk i kraftintensiv industri og investeringer i to reservekraftsanlegg.

Regjeringen legger avgjørende vekt på at faren for rasjoneringsinngrep skal være redusert til et absolutt minimum. For å håndtere en eventuell situasjon med rasjonering er imidlertid nettselskapene pålagt av NVE å utarbeide rasjoneringsplaner. Rasjoneringsplanene skal omfatte organisering av egen beredskap, vaktordninger og lignende ved forberedelsene til og gjennomføringen av rasjoneringen.

1.5.4 Vann og avløp

Infrastrukturutvalget anbefaler at vann- og avløpsvirksomhetene, ut fra et sikkerhets- og beredskapsperspektiv, skal være i offentlig eie, regulert gjennom lov.

Kvalitet, sikkerhet og langsiktighet er sentrale hensyn som må ivaretas ved håndtering av infrastrukturen i vann- og avløpssektoren (VA-sektoren). Disse hensynene kan vanskelig ivaretas av private aktører uten omfattende offentlig kontroll. På bakgrunn av infrastrukturutvalgets anbefalinger, konklusjonene i en rapport fra en direktoratsgruppe ledet av Statens forurensingstilsyn og Stortingets behandling av dokument 8:91 (2006 og 2007) om gjennom ny lov å sikre at vann- og avløpsinfrastrukturen forblir heleid av det offentlige i all framtid, vil Regjeringen derfor utrede endringer i eksisterende lovverk for å sikre offentlig eierskap til infrastrukturen i VA-sektoren.

Ifølge forskrift om vannforsyning og drikkevann (drikkevannsforskriften) er det vannverkseier som har ansvaret for at drikkevannet tilfredsstiller kravene til kvalitet, mengde og leveringssikkerhet. Vannverkseier skal påse at det etableres og føres internkontroll for etterlevelse av drikkevannsforskriften.

Vannverkene er gjennom drikkevannsforskriften pålagt å gjøre nødvendige beredskapsforberedelser og ha en beredskapsplan basert på en risiko- og sårbarhetsvurdering for å sikre levering av tilstrekkelige mengder drikkevann under kriser, katastrofer og krig. Det er Mattilsynet som fører tilsyn og fatter vedtak etter drikkevannsforskriften og som skal føre tilsyn med at vannverkene har utarbeidet pålagte beredskapsplaner. Mattilsynet gjennomfører et prosjekt som blant annet skal resultere i en risikoanalyse av bransjen og hvilke utfordringer det må gripes fatt i.

1.5.5 Olje og gass

Store deler av sikringsarbeidet i olje- og gassektoren samordnes av Oljeindustriens Landsforening (OLF). Industrien utarbeider retningslinjer for sikring av spesielt viktige anlegg og innretninger, i samarbeid med relevante myndigheter. Det er etablert et eget varslingsystem for alvorlige sikringssituasjoner. OLF har utarbeidet retningslinjer innen sikring av kritisk infrastruktur offshore. Retningslinjene inneholder forhold knyttet til fysisk sikring, personell- og informasjonssikring.

Petroleumstilsynet (Ptil) er delegert myndighetsansvar for sikkerhet og beredskap for den petroleumsvirksomheten som foregår på norsk kontinentalsokkel, og dette inkluderer om lag 50 gasskraftverk på sokkelen. Ptil er videre delegert myndighetsansvar for sikkerhet og beredskap ved åtte landbaserte petroleumsanlegg, og dette inkluderer tilsynsansvar for tre

eksisterende gasskraftverk. Ptil har også fått tilsynsansvar for tre fremtidige gasskraftverk.

Gass som energikilde er i kraftig vekst, og det etableres stadig nye gassanlegg over hele landet. DSB er godkjenningmyndighet. Tilsyn med rørledninger som inngår i utvinningen og ilandføring av gass er underlagt Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Ptil.

I St.meld. nr. 9 (2002–2003) Om innenlands bruk av naturgass mv. er NVEs rolle innen distribusjon av naturgass beskrevet. Her angis det at NVE vil få delegert myndighet til å være tvisteløsningsorgan og regulator for innenlands distribusjon av gass i Norge. NVE har i dag rollen som konsesjonsmyndighet for innenlands transmisjonsrør for gass. Etter hvert som gassforsyning blir en vital energileverandør til næringsliv, husholdninger og offentlig administrasjon, må det stilles konkrete krav til forsyningssikkerhet og beredskap på lik linje med kravene til strømforsyning og fjernvarme. Forebygging av gassutslipp må inngå i kommunenes risiko- og sårbarhetsanalyser.

DSB vil foreta en gjennomgang av hvordan gasselskapene og de aktuelle kommunene oppfatter sitt ansvar for å ivareta integriteten til rørledningene, og hva slags praksis og systemer det er for kontroll med gravearbeid. Hensikten med tiltaket er å etablere "beste praksis" på området, og eventuelt klargjøre ansvarsforholdet mellom gasselskap, kommune og entreprenørfirmaene med hensyn til kontroll med gravearbeider.

1.5.6 Transport

Transportsektoren er en samfunnssektor hvor ulykker og andre uønskede hendelser kan føre til omfattende samfunnsmessige konsekvenser. Regjeringen legger derfor stor vekt på arbeid med å redusere risikoen for uønskede hendelser, og med videreutvikling av sektorens evne til håndtere større påkjenninger.

INNENLANDS TRANSPORT OG LUFTFART

Hele samfunnets funksjonsdyktighet er avhengig av tilgjengelig transport og transportinfrastrukturen er en kritisk infrastruktur. Samferdselsdepartementet vil i arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap innen luftfart, jernbane og veg, vektlegge ulykker og uønskede hendelser som kan føre til store samfunnsmessige konsekvenser. Beredskapen søkes tilpasset det gjeldende trusselbildet, både opp mot faren for terrorhandlinger og nye klimautfordringer. Det er allerede startet opp prosjekter på klimaområdet, og det gjennomføres tiltak for bedre rassikring, ekstraordinært vedlikehold, reparasjoner og investeringer i reservebruer.

Den nasjonale sivile transportberedskapen var gjenstand for en større omlegging i 2005. Transportberedskapsorganisasjonen (TBO) ble da erstattet av en ny transportberedskapsstruktur, tilpasset dagens ansvarslinjer, trusselbilde og beredskapsutfordringer.

Regjeringen oppnevnte 30. november 2007 et utvalg som skal utrede behovet for å opprette et selvstendig tilsyn for veginfrastrukturen. Vegtilsynsutvalget vil legge fram sin innstilling innen utgangen av 2008.

EU/EØS-regelverket om felles bestemmelser om sikkerhet (security) for sivil luftfart gjelder som norsk rett, jf. forskrift om forebyggelse av anslag mot luftfarten. Regelverket inneholder krav om felles sikkerhetstiltak for å forhindre ulovlige handlinger rettet mot sivil luftfart. Finansieringen av sikkerhetskontrolltiltakene skjer ved brukerbetaling.

HAVNER OG SKIPSFART

Nærings- og handelsdepartementet (NHD) følger opp nye nasjonale og internasjonale regler innen utenriks sjøtransport. Når det gjelder det internasjonale arbeidet er Norge aktiv deltaker i arbeidet i International Maritime Organization (IMO) og andre organisasjoner. Det har også skjedd større omlegginger av beredskapsorganisasjonen for utenriks skipsfart. NHD etablerte i 2002 NORTRASHIP-ledelsen som et samarbeids- og beredskapsorgan i forhold til rederinæringen, men som også ivaretar sivilt-militært samarbeid, krigsforsikring for skip mv. Det er fremmet en egen stortingsmelding om sikkerhet i skipsfarten, St.meld. nr. 14 (2004–2005) På den sikre siden – sjøsikkerhet og oljevernberedskap.

Etableringen av internasjonalt regelverk om anti-terroriltak i sjøtransport og havner, jf. FNs sjøfartsorganisasjons (IMO) International Ship and Port Facility Security Code (ISPS-koden) i 2002, implementert i EU gjennom en forordning i 2004, viser at sikring mot terror og sabotasje har fått større betydning også innen sjøtransport. Fiskeri- og kystdepartementet og Nærings- og handelsdepartementet følger opp ISPS-regelverket for henholdsvis havner og sjøtransport. Nærings- og handelsdepartementet overtok i 2007 det formelle ansvaret for beslutning om endring i sikkerhetsnivå for sjøtransport iht. ISPS-regelverket fra Justisdepartementet, og har delegert myndighet til Sjøfartsdirektoratet. Det er etablert samarbeid med Politiets sikkerhetstjeneste (PST) om trusselvurderinger.

Ot.prp. nr. 48 (2006–2007) om lov om endring i lov 8. juni 1984 nr. 51 om havner og farvann mv., tar for seg de ulike sidene ved innføring av ISPS-koden. For ytterligere å styrke arbeidet med sikkerhet i skipsfarten ble "Sikkerhetsutvalget for skipsfarten" opprettet i 2007. Dette er et rådgivende forum for

drøfting av spørsmål knyttet til piratvirksomhet og andre sikkerhetsrelaterte spørsmål.

Infrastrukturutvalget framholder at innføringen av ISPS-kravene (antiterroriltak) kan innebære en uforholdsmessig stor økonomisk belastning på den enkelte havn. Utvalget har anbefalt at utgiftene til oppfølging av kravene må kunne finansieres gjennom offentlig-privat samarbeid, og har foreslått en statlig tilskuddsordning.

Fiskeri- og kystdepartementet anser at utvalgets forslag om statlig tilskuddsordning ikke bør følges opp. Dette fordi havnene dekker inn sine kostnader, herunder også kostnadene ved ISPS-sikringstiltak, gjennom brukerbetaling.

TRANSPORT AV FARLIG GODS

Regjeringen er opptatt av at transport av farlig gods foregår på den sikreste måte når det gjelder fremføringsvei og transportmiddel. Justisdepartementet har i samarbeid med andre berørte departementer bedt DSB om å etablere et kontaktutvalg for transport av farlig gods. DSB har som ansvarlig myndighet for landtransport av farlig gods, utarbeidet en veiledning om hvordan sikringstiltak kan iverksettes og en mal for sikringsplaner for virksomheter som er involvert i transport av farlig gods.

Det er i det internasjonale regelverket som regulerer landtransport av farlig gods vedtatt en regelendring som innebærer at det skal foretas en klassifisering av alle tunneler som benyttes som fremføringsvei for farlig gods. Fra 1. januar 2010 skal alle tunneler merkes med hvilke restriksjoner som gjelder den enkelte tunnel basert på forutgående risiko- og sårbarhetsanalyser.

1.5.7 Bank og finans

Infrastrukturutvalget slår fast at bank- og finans-tjenester er en kritisk samfunnsfunksjon som i stor grad er avhengig av eksterne kritiske infrastruktur-systemer som strømforsyning og elektronisk kommunikasjon.

Det legges betydelig vekt på at de sentrale institusjonene i sektoren har robuste driftsløsninger slik at driftsstabiliteten i IKT-systemene blir best mulig i avviks- og avbruddssituasjoner. Beredskapsutvalget for finansiell infrastruktur (BFI) har utarbeidet forslag til prioritering av aktører i finansiell infrastruktur når det gjelder tilgang til strømforsyning og telekommunikasjon.

1.5.8 Matforsyning

Infrastrukturutvalget fremhever matvareforsyning som en kritisk samfunnsfunksjon og understreker viktigheten av å opprettholde tilfredsstillende nasjonal matvareproduksjon ut fra et sikkerhetsper-

spektiv. Utvalget anbefaler at det innenfor det formaliserte samarbeidet med Nærings- og handelsdepartementet og de største matvaredistributørene arbeides for å identifisere sårbarhet i kritisk infrastruktur som matvareforsyningen er avhengig av.

Forsyningsberedskapen innenfor matvaresektoren er basert på at både nasjonal produksjon og import langt på vei kan opprettholdes også i kriser. Nærings- og handelsdepartementet har koordineringsansvar for matvareforsyningsberedskap. I likhet med Landbruks- og matdepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet har Nærings- og handelsdepartementet dessuten fagansvar for forsyningsberedskap i deler av verdikjeden. Det er etablert rutiner for informasjonsutveksling mellom Mattilsynet og Nærings- og handelsdepartementets næringsbaserte beredskapsorganisasjon for matvareforsyning.

Regjeringens matpolitikk er basert på at maten skal være trygg. Dette gjelder også under hendelser med forsyningsaspektet som utfordring. Mattilsynet har en sentral rolle i mattrygghetsarbeidet gjennom tilsyn, kartlegging og overvåkning i matproduksjonskjeden. For å styrke innsatsen og avklare ansvaret for oppklaringsarbeid ved sykdomsutbrudd er det etablert en permanent innsatsgruppe, omtalt som Matmittekomiteen eller Matkripos. Ved aktuelle utbrudd kalles komiteen umiddelbart sammen.

1.5.9 Kulturminner og symboler

Infrastrukturutvalget definerer ikke kulturminner og symboler som kritisk infrastruktur. Hvis deler av den materielle kulturarven blir ødelagt, forsvinner deler av samfunnets kollektive hukommelse. Det er derfor naturlig at kulturminner og kulturmiljøer inngår som en del av beredskapsplanleggingen.

Ot.prp. nr. 21 (2007–2008) Om lov om endringer i lov 20. mars 1998 nr. 10 om forebyggende sikkerhetstjeneste (sikkerhetsloven) foreslår at også objekter med symbolverdi blir tatt inn som egen kategori under kritisk infrastruktur som skjermingsverdige objekter.

1.5.10 Tverrsektorielle virkemidler for å sikre kritisk infrastruktur

OFFENTLIG EIERSKAP

Samfunnets behov for å sikre kritisk infrastruktur og ulike former for kritiske samfunnsfunksjoner er i utgangspunktet uavhengig av organiseringen av eierskap. Spørsmålet er imidlertid om offentlig eierskap kan gjøre det enklere for det offentlige å ivareta ansvaret for å opprettholde kritiske samfunnsfunksjoner. På den andre side kan privat eierskap tilby like høy grad av sikkerhet som det offentlige. Forutsetningen er at det stilles tydelige krav og konsesjonsvilkår til både offentlige og private virksomheter.

Effektive tilsyn og sterke sanksjonsmidler er viktige virkemidler.

I Soria Moria-erklæringen viser Regjeringen til at statlig eierskap er avgjørende for å sikre et nasjonalt eierskap og nasjonal forankring i nøkkelbedrifter. Nasjonalt eierskap er viktig for å sikre at bedriftene har hovedkontor og forskningsaktiviteter i Norge. Regjeringen vil også stoppe privatiseringen og konkurranseutsettingen av drifts- og vedlikeholdsoppgavene i Jernbaneverket og sikre at våre energiressurser skal være i folkets eie. Regjeringen vil utrede endringer i regelverket for å sikre offentlig eierskap i vann- og avløpssektoren og se nærmere på mulighetene for at kystradioen helt eller delvis kan overføres til Staten.

BEREDSKAPSLOVGIVNING

I Soria Moria-erklæringen sier Regjeringen at de vil foreta en gjennomgang av beredskapsloven for å avklare og kartlegge beredskapsmessige gråsoner. Regjeringen arbeider kontinuerlig med å løse eventuelle uklarheter i blant annet rollefordelingen mellom politi og forsvar.

Infrastrukturutvalget foreslår at det utarbeides en generell lov om beredskap for offentlige og private virksomheter, hvor lovens formål bør være å sikre at hensynet til rikets sikkerhet og vitale nasjonale interesser ivaretas under alle former for påkjenninger i fred, krise og krig.

Infrastrukturutvalgets rapport ble sendt på høring i juni 2006. En del av høringsinstansene til Infrastrukturutvalget støtter forslaget om en ny beredskapslov. Flere anbefaler at en ny lov om Sivilforsvaret og sivile beskyttelsestiltak gjøres til en slik generell beredskapslov. Flere nevner også at man må samordne en eventuell ny lov med sikkerhetsloven som gjelder forebyggende sikkerhet, for å motvirke trusler mot rikets sikkerhet og selvstendighet.

Andre igjen mener at en beredskapslov ikke er nødvendig fordi sektorregelverket er dekkende nok, og at man heller bør utvikle sektorlovverket fremfor å lage en sektorovergripende lov. De fleste beredskapslovene ble til etter andre verdenskrig, og er innrettet mot en annen sikkerhetspolitisk situasjon enn den vi ser nå. På grunn av de enkelte beredskapslovenes ulike karakter mener Regjeringen at det ikke nødvendigvis vil gi en bedre oversikt å samle disse i en generell beredskapslov for offentlig og privat virksomhet. Regjeringen mener også at en slik lov vil kunne skape uklarheter i forhold til ansvarsprinsippet som slår fast at den som har ansvaret i normalsituasjonen også har ansvaret i krisesituasjoner. Regjeringen vil ikke påbegynne arbeidet med en generell beredskapslov for offentlig og privat sektor, men heller gjennomgå det eksisterende beredskapsregelverk med sikte på å identifisere eventuelle dobbeltregule-

ringer og sider ved dagens sektorregelverk der det er behov for bedre samordning.

Justisdepartementet vil som en del av sin samordningsrolle ha oppmerksomhet rettet mot de situasjoner hvor manglende samordning av regelverk kan skape gråsoner på beredskapsområdet. Dette blir fulgt opp i Justisdepartementets tilsyn med departementenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap.

Flere av de hjemmelsbehovene som utvalget ønsker inn i en ny generell beredskapslov vil for kommunenes del bli en del av den foreslåtte lovfestede kommunale beredskapsplikten. Dette gjelder blant annet krav til ROS-analyser og beredskapsplaner.

SIKKERHETSLOVEN

Infrastrukturutvalgets utredning pekte på at sikkerhetsloven i dag inneholder bestemmelser om objektsikkerhet, men at disse er meget knappe. Stortinget har vedtatt endringer i sikkerhetsloven, jf. Ot.prp. nr. 21 (2007–2008) og Innst. O. nr. 33 (2007–2008). Formålet med endringene er å styrke arbeidet med forebyggende sikkerhetstiltak for å beskytte kritiske objekter mot sikkerhetstruende virksomhet.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) vil legge større vekt på å kontrollere at de virksomheter som er underlagt sikkerhetsloven oppfyller plikten til å utpeke skjermingsverdige objekter, og at nødvendige sikkerhetstiltak er truffet for å beskytte disse.

FORSYNINGSLOVEN

Tyngre forsyningsmessige kriser forutsettes i dag håndtert med hjemmel i Lov om forsynings- og beredskapstiltak av 14. desember 1956 nr. 7 (forsyningsloven). Forsyningsloven er i mindre grad egnet til å løse aktuelle utfordringer innenfor samfunnssikkerhet og beredskap slik trusselbildet er i dag. Nærings- og handelsdepartementet har påbegynt arbeidet med en ny lov som skal erstatte forsyningsloven og gi hjemmel til å iverksette forberedelser og tiltak som anses å være realistiske og hensiktsmessige.

Forsyningsloven er tverrsektoriell og hjemler virkemidler for en rekke departementer. Gjennomgang av loven, eventuell sektoravgrensning og harmonisering mot annet lovverk, vil kreve samordning og aktiv medvirkning fra mange departementer.

INTERNASJONALT SAMARBEID OM KRITISK INFRASTRUKTUR

Gjensidig avhengighet mellom kritiske infrastrukturer eksisterer på tvers av landegrenser, blant annet innenfor sektorer som olje- og gassdistribu-

sjon, kraftforsyning, telekommunikasjon, transportsektoren og satellittbasert infrastruktur.

EU har igangsatt et arbeid med å identifisere europeiske kritiske infrastrukturer (ECI) som en del av et European Programme for Critical Infrastructure Protection (EPCIP). Det forberedes et direktiv for identifisering og overordnede prinsipper for beskyttelse av den kritiske infrastrukturen, antatt endelig vedtatt i Rådet i 2008. Justisdepartementet har i kraft av sin samordningsrolle opprettet et EPCIP-nettverk med berørte departementer. Departementene følger arbeidet i EU, og Norge har blant annet vært representert i arbeidsgrupper som har utarbeidet kriterier for identifisering av ECI.

I forbindelse med trusselen fra terrorisme og bruk av masseødelegelsesmidler har NATO utarbeidet et styringsdokument om infrastrukturbeskyttelse. NATO har løftet energisikkerhet fram som et satsningsområde, og NATOs faste råd har fått i oppdrag å identifisere hvordan NATO kan bidra på området som et supplement til de nasjonale og internasjonale tiltak som er satt i gang.

1.6 Redning og beredskap

En av Regjeringens vektlegginger for perioden er å sikre at nødetatene, Sivilforsvaret og de frivillige organisasjoner er best mulig rustet til å håndtere konsekvenser av større hendelser som terroranslag, bruk av masseødelegelsesmidler og klimaendringer.

1.6.1 Redningstjenesten

Med redningstjeneste forstås den offentlige organiserte virksomhet som utøves i forbindelse med øyeblikkelig innsats for å redde mennesker fra død eller skade som følge av ulykkes- eller faresituasjoner. Tjenesten er integrert, det vil si at den omfatter alle typer redningsaksjoner (sjø-, land- og flyredning). Uavhengig av type hendelse vil det være det samme apparat (funksjon) som tar hånd om landredning, sjøredning og flyredning i et samvirke med en rekke aktører.

ORGANISERING AV DEN OFFENTLIGE REDNINGS-TJENESTEN

Justisdepartementet har det overordnede administrative samordningsansvar for land-, sjø- og flyredningstjenesten og gir retningslinjer. Norge har forpliktet seg gjennom FN-konvensjoner til å etablere en redningstjeneste og til å ivareta søk og redning i et nærmere avgrenset geografisk område. Dette er ivarettet ved opprettelsen av to hovedredningssentraler. I tillegg er det opprettet 28 lokale redningssentraler (LRS), herunder Sysselmannen på Svalbard, for å ivareta redning innen gjeldende politidistrikt. Kjerne i redningstjenesten til lands utgjøres av de tre

nødetatene politi, brann og helse. Sammen med frivillige organisasjoner og andre offentlige og private står disse for innsatsen på skadestedet.

Den øverste operative samordning og ledelse av redningstjenesten tilligger Hovedredningssentralen (HRS), lokalisert på Sola og i Bodø. HRS består av en kollektiv redningsledelse samt en daglig operativ og administrativ ledelse. Den kollektive redningsledelsen, med politimesteren i henholdsvis Salten og Rogaland som leder, består av representanter for aktuelle offentlige, private og frivillige etater.

Lokale redningssentraler (LRS) har et sentralt ansvar i forbindelse med håndtering av ulike typer hendelser. LRS er organisert etter de samme prinsipper som HRS, men på lokalt nivå. Politiet er ansvarlig for ledelse og koordinering på skadestedet ved landredning gjennom sin funksjon som skadestedsleder. HRS fører tilsyn med LRS. Tilsynsarbeidet anses å være et viktig verktøy i kvalitetssikringen av funksjon og forståelse av den enkelte LRS' rolle i redningstjenesten.

Alle landets 27 politidistrikt og Sysselmannen på Svalbard har en døgnbemannet polititjeneste som basis i politiets beredskap. Det største antallet redningsaksjoner håndteres av operasjonssentralen i politidistriktet som i praksis ivaretar LRS-funksjonen. Den kollektive redningsledelsen har det overordnede ansvaret.

Kystradioen er en del av Telenor Maritim Radio og den har kontinuerlig lyttevakt på en eller flere maritime nødfrekvenser og varsler Hovedredningssentralen dersom den oppfanger nødsignaler. Norge har forpliktelser gjennom internasjonale konvensjoner til å oppfylle visse oppgaver innenfor kystradiosens dekningsområde. Dette utføres i dag gjennom en landbasert infrastruktur bestående av kystradiostasjoner. I dag gjenstår det fem bemannede kystradiostasjoner: Tjøme, Rogaland, Florø, Bodø og Vardø. Rogaland radio og Bodø radio er samlokalisert og opererer i fellesskap med HRS. Samlokaliseringen har gjort at man har oppnådd tettere dialog og samarbeid.

Kommunikasjon er en forutsetning for en effektiv redningstjeneste, og til sjøs er kystradionettverket viktig. Telenor ble fra og med 1998 pålagt spesielle samfunnsoppgaver, som blant annet å drifte kystradiosens nød- og sikkerhetstjeneste til kostpris, jf. St.meld. nr. 21 (1995-1996). Nød- og sikkerhetstjenesten dekkes som statlig kjøp av tjenester over Justisdepartementets budsjett. Justisdepartementets tilskudd for 2008 beløper seg til om lag 80 mill. kroner inkl. mva. Regjeringen har besluttet å utrede nærmere mulighetene for at Telenor Maritim Radio overtar helt eller delvis av staten.

SØKE- OG REDNINGSRESSURSER

I et tynt befolket land som Norge med store land- og havområder, utnytter man de ressurser som er tilgjengelige, enten de er offentlige, frivillige eller private. Ressursene deltar etter anmodning og ledelse fra HRS eller en LRS.

En vesentlig redningsressurs er redningshelikoptrene, som Luftforsvaret ved 330 skvadronen opererer på oppdrag fra Justisdepartementet. Leveransen av tjenesten blir regulert gjennom en kontrakt mellom Forsvarsdepartementet og Justisdepartementet. Justisdepartementet dekker alle utgifter i forbindelse med redningshelikoptertjenesten, etter kostnadsanslag fra Forsvarsdepartementet.

Viktige offentlige redningsetater som inngår i den daglige innsats for å redde liv er helsevesenet og ambulansetjenesten, Statens luftambulanse, de kommunale brannvesen og politiet. De frivillige organisasjonene og Sivilforsvaret utgjør også et viktig element i redningstjenesten. I tillegg til disse, har Forsvaret en oppgave i å bidra med støtte til det sivile samfunn ved søke- og redningsaksjoner.

Anskaffelsesprosessen for nye redningshelikoptre utgjør en viktig del av Regjeringens satsing for en kvalitativ forbedring av redningshelikoptertjenesten og tryggheten til befolkningen. Regjeringen følger med dette opp St.meld. nr. 44 (2000-2001) Redningshelikoptertjenesten i fremtiden. Norge har redningsansvar for store land- og havområder. Den overordnede bakgrunnen for anskaffelsen av nye redningshelikoptre er at det allerede tidlig på 1990-tallet ble erkjent at dagens Sea King-helikoptre er i ferd med å bli utdaterte og dyre i vedlikehold. De eksisterende redningshelikoptrene ble anskaffet tidlig på 1970-tallet.

Innst. S. nr. 156 (2001-2002), jf. St.meld. nr. 44 (2000-2001), peker på redningshelikoptrenes rekkevidde og evne til å ta med et stort antall nødstedte som et av de viktigste krav som måler redningsfaglig kapasitet. I tillegg må også andre relevante, redningsfaglige kapasiteter som for eksempel flyve- og manøvreringsdyktighet og utrustning vurderes nøye. Store brukersammenslutninger som LO, Fiskarlaget, Sjømannsforbundet og Fiskebåtrederne forventer alle at det vektlegges god ytelse og rekkevidde i valg av redningshelikopter.

Anskaffelsesprosessen skal gjennomføres gjennom en åpen prosess og har som mål å lede til helikoptre som har stor rekkevidde, allværsegenskaper, og som er utstyrt med moderne søke- og redningsutstyr, samt ambulanseutstyr. Spesielt i forhold til store ulykker vil helikoptrene gjennom disse egenskapene være rustet til å kunne redde mange mennesker på kort tid, ved lange avstander og under krevende forhold, enten det er over land eller sjø.

I Memorandum of Understanding (MoU) av 26. april 2007 om sikkerhets-, forsvars- og beredskapssamarbeid mellom Norge og Island er det spesielt nevnt muligheter for utvikling av samarbeid ved anskaffelse av nye redningshelikopter. Kjøp av samme helikoptermateriell gir en mulighet for forbedret samtrening og erfaringsutveksling, samt at det kan lede til en felles ressursutnyttelse. Norge har derfor inngått en samarbeidsavtale med Island for å finne ut om det vil være gunstig å gjøre en felles anskaffelse.

For 2008 har Regjeringen besluttet å styrke redningshelikoptertjenesten med 160 mill. kroner, jf. St.prp. nr. 1 (2007–2008). Ved søk og redning er tid en avgjørende faktor for å kunne redde liv. Regjeringen foreslår for 2008 å øke bevilgningen til redningshelikopterberedskapen for blant annet å etablere døgnkontinuerlig tilstedevakt med lege ved redningshelikopterbasene på Ørland og Rygge. Det er i tillegg besluttet å opprette en base i Florø. Tilstedevakt ble også innført på Banak høsten 2006 og i Bodø høsten 2007.

DE FRIVILLIGE ORGANISASJONENE

Et meget viktig element i norsk redningstjeneste er de frivillige redningsorganisasjonene, som hele året kan stille lokalkjente og trenede mannskaper til rådighet ved redningsoppdrag og leteaksjoner etter savnede. Den frivillige innsatsen består av en rekke større og mindre organisasjoner med en aktiv medlemsmasse på om lag 20 000 personer. Frivillige organisasjoners redningsfaglige forum (FORF) er samordningsorganet for de frivillige. I tillegg til personellressurser bidrar de frivillige med en rekke andre ressurser som redningsskøyter og mindre fartøyer, småfly, terrenggående transportmidler og redningshunder.

I St.meld. nr. 39 (2006–2007) Frivillighet for alle, jf. Innst. S. nr. 104 (2007–2008), legger Regjeringen frem tiltak for å sikre en helhetlig frivillighetspolitikk. Redningstjenesten er helt avhengig av de frivillige organisasjonene og at disse har et tilstrekkelig antall kompetente medlemmer.

For staten er den frivillige innsatsen svært viktig og det er et sentralt ønske om å opprettholde den dugnadsånd som råder blant de frivillige, motivere for videre rekruttering samt beholde organisasjonenes høye kompetanse og beredskap. Regjeringen har blant annet synliggjort dette ved at tilskuddet til de frivillige organisasjonene i redningstjenesten, over Justisdepartementets budsjett, ble doblet fra 6,1 mill. kroner til 12,2 mill. kroner i 2008. Tilskuddene blir tildelt mest mulig objektivt og ut fra kriterier som favner bredere enn antall medlemmer og kurstimer. Justisdepartementet har videre tegnet en yrkesskade-forsikring for de frivillige som gjelder ved blant

annet organisert trening, øvelser og aksjoner. En forsikringsordning bidrar til å gi frivillige økt trygghet, og til å beholde og rekruttere nye frivillige mannskaper i redningstjenesten. Frivillige som deltar i en redningsaksjon får refundert faktiske utgifter. Satsene for refusjon av utgifter for deltakelse i redningsaksjoner ble økt med gjennomsnittelig 35 prosent høsten 2007.

Det er et ønske fra de frivillige at det opprettes et nasjonalt redningsfaglig råd. Justisdepartementet har i dag et brukerforum for redningshelikoptertjenesten der en rekke sentrale aktører deltar. Departementet vil i dialog med de frivillige organisasjonene sørge for at forumet videreutvikles slik de frivillige har foreslått i "what if"-rapporten som er utarbeidet på oppdrag av Justisdepartementet.

REDNINGSSKAPET

Gjennom FNs Sjøredningskonvensjon og Sjøsikkerhetskonvensjon er det krav om at Norge oppretter en sjøredningstjeneste. Alle fartøyer har plikt til å bistå i en redningsaksjon til sjøs, og redningssentralene er i stor grad avhengig av bistand fra fartøyer i nærheten av en nødsteid. Den offentlige redningstjenesten har ingen egne dedikerte maritime ressurser til å ivareta redning til sjøs. Redningsselskapets tilstedeværelse langs kysten er således av avgjørende betydning. Redningsselskapet opererer i dag 27 redningsskøyter med fast mannskap og mottar årlig midler fra Fiskeri- og kystdepartementet og i 2007 var beløpet om lag 40 mill. kroner.

1.6.2 Nødetatene

POLITIET

Politiet er en meget viktig og sentral aktør i det sivile samfunnets beredskap, og i arbeidet med samfunnssikkerhet. Ifølge politiloven § 27 tilligger det politiet å iverksette og organisere redningsinnsats der menneskers liv eller helse er truet, hvis annen myndighet ikke er pålagt ansvaret. I ulykkes- og katastrofesituasjoner tilligger det politiet å iverksette de tiltak som er nødvendig for å avverge fare og begrense skade. Inntil ansvaret blir overtatt av annen myndighet, skal politiet organisere og koordinere hjelpeinnsatsen.

Politiets rolle og ansvar som nød- og beredskapsorganisasjon og etatens egne beredskapsressurser er nærmere omtalt i St.meld. nr. 42 (2004–2005) Politiets rolle og oppgaver, jf. Innst. S. nr. 145 (2005–2006). En av politiets hovedoppgaver er å ivareta publikums trygghet og beskytte sentrale samfunnsfunksjoner og sentral infrastruktur mot uønskede hendelser. Det forutsetter et godt samspill mellom politiet, nødetater, frivillige organisasjoner, Forsva-

ret, kommuner, fylkesmenn og andre beredskapsenheter.

Politiet tar sikte på å øve realistisk med utgangspunkt i gjeldende trusselbilde. Politidirektoratet har fra 2007 tatt initiativ til å arrangere en større øvelse i politiet hvert år (øvelse TYR). Siktemålet med disse øvelsene er blant annet å øve samhandling med andre nød- og beredskapsenheter og styrke politidistriktenes evne og kapasitet til krisehåndtering.

Politidirektoratet tok i 2006 initiativ til å samordne og forenkle politiets ulike beredskapsplanverk. Formålet med arbeidet har vært å presentere politiets beredskapsoppgaver på en anskuelig og effektiv måte, og å gi politiet et oppdatert verktøy for planlegging og håndtering av krevende hendelser.

Politihøgskolen er den sentrale utdanningsinstitusjonen for politi- og lensmannsetaten i Norge. Politihøgskolen vil også videreutvikle og drifte Justissektores kurs- og øvingssenter i Stavern som et profesjonelt og attraktivt øvingssenter med spesiell tilrettelegging for politioperativ virksomhet. Politihøgskolen er tillagt et faglig og pedagogisk ansvar for opplæring av politietaten i nytt digitalt samband.

POLITIRESERVEN

I St.prp. nr. 1 (2007–2008) fremgår det at Justisdepartementet vil komme tilbake til Stortinget på en egnet måte med en vurdering av behovet for en politireserve i fremtiden.

Justisdepartementet har foretatt en gjennomgang av hvilke situasjoner politireserven bør brukes i, og størrelsen og organiseringen på politireserven. Selv om politireserven hittil bare har vært brukt i begrenset utstrekning ønsker Justisdepartementet å opprettholde en politireserve som kan forsterke det vanlige politiet ved sjeldne eller omfattende hendelser der politimyndighet er avgjørende for håndteringen. Det kan være ved meget store ulykker eller ved terrorangrep.

Det vektlegges at det i helt spesielle situasjoner for løsning av politioppgaver er en fordel om politiets forsterkninger hentes fra et sivilt styrkeoppsett med politimyndighet, utdannet og trent på politifaglig grunnlag. Politireserven vil i visse situasjoner være påkrevd for å understøtte og dels avløse ordinære politimannskaper. Funksjonene kan være for eksempel objektvakthold, forsterket grensevakthold, evakuering og ordens- og trafikktiltjeneste.

På bakgrunn av at politireserven er forankret i tjenestepliktløven og således henger sammen med den militære verneplikt, anbefales ikke at politireserven brukes for å kompensere for mangelfulle politiressurser ved utøvelse av politiets daglige tjeneste. Det skal være en ekstraordinær situasjon som begrunner en tjenesteplikt, det vil si å ta folk vekk fra sitt daglige arbeid.

Departementet vil opprettholde politireserven på dagens nivå som er mellom 800–900 operative mannskaper og innenfor dagens kostnadsramme på om lag 3,5 mill. kroner. For å skape en større fleksibilitet skal det rulleføres en større styrke (1 000 ekstra) som raskt kan utdannes og utstyres dersom trusselsituasjonen endres.

Politireserven skal fortsatt organiseres under Utrykningspolitiet som også er en forsterkningsressurs for politiet. Styrken rekrutteres fra det sentrale østlandsområdet og utstyres som det ordinære politi for tilsvarende oppgaver. Regjeringen vil vurdere om det er behov for å organisere politireservister i tilknytning til andre større byer.

BRANNVESENET

Grunnlaget for den kommunale brannberedskap er regulert gjennom lov om vern mot brann, eksplosjon og ulykker med farlig stoff og om brannvesenets redningsoppgaver (brann- og eksplosjonsvernloven) av 14. juni 2002 nr. 20. Enhver kommune skal ha beredskap for brann og ulykker som sikrer innsats i hele kommunen. Brannvesenet skal disponere egnet og tilstrekkelig utstyr ved de branner og ulykker som kan forventes.

Brannvesenet har i henhold til brann- og eksplosjonsvernloven er rekke oppgaver utover de rent brannfaglige. Lovens § 11 pålegger blant annet også brannvesenet å være innsatsstyrke ved andre akutte ulykker avdekket i kommunens risiko- og sårbarhetsanalyse. Brann- og eksplosjonsvernlovens forskrifter vil bli gjennomgått for å sikre at krav til dimensjonering gjenspeiler brannvesenets lovpålagte beredskapsoppgaver.

Regjeringen vil legge frem en egen melding om brannsikkerhet. Stortingsmelding om brannsikkerhet har til ambisjon å ytterligere styrke brannsikkerheten i landet vårt. Meldingen vil omhandle blant annet forebyggende brannvern, store branner, beredskap innen brann og redning og utdanning og kompetanse i brannvesenet.

I spredt bebyggelse og i tettsteder med inntil 3 000 innbyggere kan beredskapen organiseres av deltidspersonell uten fast vaktordning. Innsats i en aksjon er like krevende enten det er et heltids- eller et deltidsbrannvesen, og det er derfor viktig at også landets deltidspersonell har den nødvendige kompetanse. Etter endring av forskrift om organisering og dimensjonering av brannvesen, er forskriftskravet om kompetanse for deltidspersonell i brannvesenet iverksatt fra 1. januar 2007. Fastsettelse av kompetansekravet er et viktig tiltak for å sikre en kompetent beredskap i alle kommuner.

Brannvesenets beredskap mot branner og ulykker er generelt sett god, men en del små kommuner som ikke har hele stillinger i brannvesenets ledelse har

vanskelig for å følge opp kravene i lovverket. Kommunene er pålagt å samarbeide om å løse sine forebyggende og beredskapsmessige oppgaver. Hensikten er å utnytte de samlede ressurser i en region best mulig. En kommune er pliktig til å hjelpe en annen kommune ved hendelser når anmodning om bistand fremsettes. 136 av landets kommuner inngår i interkommunale brannvesen. For å styrke brannvernet for landets innbyggere vurderes det nå om det er ønskelig med en utvikling i retning av flere interkommunale brannvesen.

Ressursbedrifter for gjensidig assistanse (RFGA), er et frivillig samarbeid mellom ti store bedrifter, HRS, Luftforsvarets 335 skvadron, Næringslivets sikkerhetsorganisasjon (NSO), Ptil og DSB. RFGA – bedriftene skal støtte hverandre ved behov i tilfelle uhell og ulykker. Hovedredningssentralen er ansvarlig for varsling og koordinering. Luftforsvarets 335 skvadron skal om nødvendig frakte materiell og personell. NSO fungerer som sekretariat for samarbeidet.

REDNINGSINNSATS TIL SJØS

Med utgangspunkt i brannen om bord på Scandinavian Star i 1990 ble det innført en lovpålagt bistandsplikt for alle landets brannvesen til å bistå ved branner og andre ulykkessituasjoner til sjøs. Denne landbaserte bistanden kommer i tillegg til skipets egen primære brannberedskap. I tillegg har DSB avtale med brannvesenene i Oslo, Larvik, Bergen og Salten om å ivareta en utvidet beredskap for å yte innsats om bord i skip (redningsinnsats til sjøs-RITS). Justisdepartementet ser på mulighetene for å utvide den formelle RITS-ordningen til å omfatte flere brannvesen med kysttilhørighet, samt en utvidelse til å omfatte andre typer hendelser enn brann ombord på passasjerskip og for andre typer fartøy.

HELSETJENESTEN

Spesialisthelsetjenesten og de akuttmedisinske tjenestene utenfor sykehus, herunder den kommunale legevakten, utgjør hovedtyngden i helsetjenestens normalberedskap. Når en ulykke eller katastrofe inntrer, blir helsetjenesten på stedet involvert i krisehåndteringen gjennom utrykning fra nødetatene.

Dersom håndteringen av en ulykke/katastrofe krever flere ressurser enn de som er tilgjengelige lokalt, mobiliseres ressurser gjennom henvendelse til andre kommuner og helseforetak, alternativt til overordnet nivå. I praksis skjer dette gjennom AMK-sentralene, som har mandat til å rekvirere supplerende ressurser både innad i egen region og fra andre regioner.

Krisesituasjoner håndteres i henhold til nærhetsprinsippet på lavest mulige operative nivå. Krisesituasjonens art og omfang avgjør om etablering av det

strategiske og operative krisehåndteringsapparatet på sentralt nivå vil være nødvendig. Informasjonshåndtering ivaretas av lokale instanser som uttaler seg om tiltak og observasjoner innen eget område.

1.6.3 Sivilforsvaret

Sivilforsvaret er statens forsterkningsressurs, som bistår nød- og redningsetatene ved større ulykker og hendelser. Staten er også tillagt viktige oppgaver med å ivareta befolkningens behov i tilfelle krig. Sivilforsvaret er forankret i 4. Genevekonvensjon, artikkel 63 med tilleggsprotokoll av 1977 om beskyttelse av befolkningen i krig, og er den eneste organisasjonen med et formelt mandat for å ivareta denne rollen.

Sivilforsvaret er underlagt DSB og er inndelt i 20 distrikter som dekker hele landet. Sivilforsvarets styrke består til sammen av 52 000 tjenestepiktige. Den operative styrken i fredstid er fastsatt til 10 000 tjenestepiktige, hvorav ca. 3 000 inngår i 119 freds-innsatsgrupper (FIG) fordelt på hele landet. Restende del av den operative styrken (7 000) er fordelt på 16 renseenheter, 123 radiacmålepatruljer og 87 innsatsgrupper (IG) som også er fordelt på landsbasis.

Stortinget har i Innst. S. nr. 9, jf. St.meld. nr. 17 (2001–2002) Samfunnssikkerhet, besluttet at Sivilforsvaret skal være statens forsterkningsressurs ved et bredt spekter av hendelser. Som følge av de føringerne som er lagt fra Stortinget er Sivilforsvarets hovedoppgave i dag å forsterke innsatsen til en rekke etater med primæransvar innen redning og beredskap ved større ulykker og andre uønskede hendelser. Sivilforsvaret har fra begynnelsen på 1990-tallet hatt sterk vekt på samfunnssikkerhetsoppgaver i fredstid. I perioden 1992–2006 har etaten deltatt i om lag 3 400 innsatser over hele landet. Innsatsene har de siste årene stabilisert seg i antall på omkring 300 innsatser i året.

Erfaringer har vist at det bør finnes en statlig forsterkningsressurs som kan bistå ved redningsaksjoner og annen katastrofeinnsats. Det er grunn til å tro at konsekvenser av klimaendringer vil medføre nye og komplekse håndteringsutfordringer i fremtiden, knyttet til ekstremvær, skred, flom og store skogbranner. Regjeringen ønsker å sikre Sivilforsvarets evne til å være en statlig forsterkningsressurs ved større og komplekse hendelser.

Erfaringer fra hendelser de siste årene viser at det er behov for å modernisere og tilpasse Sivilforsvaret til dagens og fremtidens utfordringer. DSB har på denne bakgrunn utarbeidet en sivilforsvarsstudie som tydeliggjør Sivilforsvarets samfunnsoppdrag og anbefaler nødvendige tiltak. Nøkkelfaktorer for at Sivilforsvaret vil være evne til innsats med særlig vekt på volum, utholdenhet og at den er landsdek-

kende. For å tilpasse kapasiteten til behovet, vil Justisdepartementet foreslå en tilpasning og omstilling innen egen organisasjon. Det er også kartlagt et investeringsbehov i Sivilforsvaret for å skifte ut gammelt utstyr og anskaffe materiell tilpasset dagens og fremtidens beredskapsutfordringer.

Sivilforsvaret har en bygg- og anleggsmasse som består av skoler, leire og fjellanlegg. DSB har vurdert kost/nytte av eiendomsporteføljen. Justisdepartementet anbefaler at om lag 80 eiendommer avhendes, noe som utgjør om lag halvparten av Sivilforsvarets eiendomsportefølje. Sivilforsvaret har fem sivilforsvarsleire. Disse ligger i Vest-Agder, Buskerud, Møre og Romsdal, Nordland og Østfold. DSB har utredet behovet for sivilforsvarsleirene og Justisdepartementet anbefaler på bakgrunn av beredskapsmessige og økonomiske hensyn at leirene nedlegges og avhendes.

Grunnleggende enkeltmannskompetanse og lederkompetanse gis ved Sivilforsvarets tre beredskaps- og kompetansesentre på Sandnes, Trondheim og Starum (Østre Toten). Alle de tre sentrene har betydelig overkapasitet, bortsett fra instruktører. For å tilpasse kapasiteten til behovet samt for å styrke den faglige utviklingen og skape økt økonomisk handlefrihet, vil Justisdepartementet foreslå en omlegging av skolevirksomheten fra tre kompetansesentre til ett. Justisdepartementet anbefaler at kompetansesentra i Trondheim og Sandnes nedlegges.

Justisdepartementet anbefaler videre å redusere den operative styrken fra 10 000 til 8 000 tjenestepliktige. Det legges opp til at den operative styrken fordeles på en førsteinnsatsstyrke på 4 000 mannskap fordelt på 150 enheter, det vil si en økning på 15 innsatsenheter som vil styrke førsteinnsatsen og ivareta behovet for lokal tilstedeværelse. De øvrige 4 000 tjenestepliktige i den operative styrken vil bli benyttet for å forsterke eller avløse førsteinnsatsgruppene ved behov.

Det er en forutsetning at hele den operative styrken på 8 000 øves og opplæres med henblikk på forsvarlig innsats ved større og komplekse hendelser. I tillegg beholdes en krigsreserve med 8 000 tjenestepliktige som ytterligere kan forsterke den operative styrken. Dette innebærer at krigsreserven reduseres vesentlig, fra om lag 35 000 til om lag 8 000. Sistnevnte styrke forutsettes ikke utdannet eller øvet. Sivilforsvarets samlede styrke vil etter dette utgjøre om lag 16 000 mannskap mot om lag 52 000 i dag.

Det er kartlagt et behov for anskaffelse av mobile kapasiteter med utstyr og kompetanse for å kunne håndtere store og komplekse hendelser. Utstyr som elektriske lensepumper, spesialberegnet på urent vann sammen med strømaggregater for anvendelse utenfor strømmettet vil inngå i dette. I dag brukes det brannpumper som har for liten kapasitet og som ikke

kan brukes i tunneler. Slikt utstyr skal ikke være lokalisert alle steder, men være mulig å bringe fram til skadesteder over hele landet. Det er også behov for å skifte ut den nå 30 år gamle uniformsmodellen, for å ivareta de utfordringene norske værforhold gir og tilfredsstillende dagens HMS krav. Det anbefales også styrking av evnen til å forflytte personell- og materiellressurser både langs vei og i ulendt terreng, herunder biler, terrenggående kjøretøy, lettbåter og lignende.

Stortinget har i Innst. S. nr. 43 (2007–2008) sluttet seg til at DSB kan overta Forsvarets sanitetsmagasin på Starum, noe som gjør det mulig å opprette en sentral logistikkfunksjon med henblikk på sentral lagring av materiell for volum og utholdenhet samt en moderne og hensiktsmessig sentralisert logistikkstyringsfunksjon som skal sikre at materiellet kan nyttes lokalt ved behov.

Sivilforsvaret har 16 mobile renseenheter og det stilles meget strenge krav til materiellet. Materiellet skal brukes i situasjoner med høy risikoeksponering og krever nøye vedlikehold og oppdatering. De mobile renseenhetene ble anskaffet i samarbeid med helsemyndighetene i 2001. Tjenesten og materiellet vil bli evaluert i 2008 i samarbeid med helsevesenet og øvrige nødetater.

BESKYTTELSE AV SIVILBEFOLKNINGEN

Tilfluktsrom har etter nærmere bestemmelser blitt bygget i byer og tettsteder. Tilfluktsrom skal fortsatt være en del av den beskyttelse samfunnet skal kunne gi borgerne. Dekningen av tilfluktsrom er god og det bygges ikke tilfluktsrom i dag. Tilsynsmyndigheten skal til enhver tid ha uhindret adgang til anlegg/virksomhet etter loven for å føre tilsyn med tilfluktsrommene. DSB har i 2007 igangsatt et kartleggingsarbeid med henblikk på å fremskaffe en kvalitativ beskrivelse av tilstanden på tilfluktsrommene.

Det vurderes også å foreta en ny utredning av tilfluktsrom som beskyttelseskonsept. Inntil en slik utredning er foretatt bør man videreføre dagens lov-hjemler som gir mulighet til å pålegge kommunene og private utbyggere å bygge tilfluktsrom.

Varsling av sivilbefolkningen er et av de sentrale, tradisjonelle sivilforsvarstiltak. Hensikten med varslings- har tradisjonelt vært å gi varsel om luftangrep og varsel om at viktig informasjon fra myndighetene blir sendt på radio. Sivilforsvaret har etablert et landsdekkende offentlig varslingsystem bestående av utendørstyfoner med ulike typer signaler. Det finnes i dag om lag 1 250 slike varslingsanlegg i drift. Tyfonvarslingen er basert på at det finnes tilhørende prosedyrer for formidling av viktige beskjeder via kringkastning eller andre tekniske hjelpemidler.

Kringkastingsloven slår fast en plikt for kringkastere til å sende meldinger fra statsmyndigheter når det har vesentlig betydning. NRK har en beredskaps-

messig viktig funksjon som formidler av myndighetenes informasjon ved nasjonale kriser og katastrofer. Infrastrukturutvalget anbefaler at FM-sendenettet kun kan slukkes når et nytt digitalt bakkenett for radio har en like god dekning som dagens sendenett.

Etter Regjeringens vurdering bør det fortsatt være en statlig oppgave å etablere og drifte et landsomfattende varslingsystem, og kostnadene ved dette bør i utgangspunktet dekkes av staten, men at virksomheter som representerer en særskilt risiko skal kunne pålegges å etablere varslingsordninger for egen regning. Regjeringen vil i denne forbindelse vurdere å synliggjøre disse prinsippene i arbeidet med ny lov om Sivilforsvaret og sivile beskyttelsestiltak. Justisdepartementet vurderer også løpende om tyfonvarslingen bør erstattes med annen kommunikasjonsteknologi.

Gassmasker til beskyttelse mot stridsgasser ble foretatt av Sivilforsvaret i 1958, som ledd i et anskaffelsesprogram på 600 000 masker. Maskene har en begrenset beskyttelsesevne mot kjemikalie- og gassutslipp i fredstid, og tilstandskontroll fra Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) bekrefter at aldringsprosessen har påvirket beskyttelsesevnen i en slik grad at de ikke lenger oppfyller kravene til beskyttelse. I 2006 besluttet Justisdepartementet at de maskene som ikke lenger tilfredstilte kravene til beskyttelse skulle avhendes, og at det ikke skulle anskaffes nye verne-masker til erstatning for disse. DSB vil i løpet av 2008 ha destruert alle de gjenværende maskene.

Som en følge av dette har Justisdepartementet bedt DSB om å utarbeide en beredskapsplan for innkjøp av vernemasker til sivilbefolkningen ved en endret sikkerhetspolitisk trusselvurdering. Direktoratet vil i samarbeid med FFI utrede hvilke typer gassmasker det vil være relevant å kjøpe i en slik situasjon. Det er ingen gassmaskeproduksjon i Norge i dag.

Sivilforsvaret har i løpet av de siste tiår endret seg fra å være en organisasjon med spesielle ansvarsområder for vern av sivilbefolkningen i en krigssituasjon, til også å yte betydelig bistand til samfunnet i fredstid. Lov av 17. juli 1953 nr. 9 om Sivilforsvaret gir ikke lenger korrekte eller tilstrekkelige hjemler slik Sivilforsvarets virksomhet og organisasjon er i dag. Det arbeides derfor med å oppdatere lovgrunnlaget for etaten. Et oppdatert lovgrunnlag skal også vurdere bestemmelser i tilknytning til varsling, tilfluktsrom, krigsutflytting og evakuering.

1.6.4 Støttesystemer for rednings- og beredskapssituasjoner

NØDNETT

Effektiv og livreddende innsats i alle situasjoner krever et forutsigbart og moderne kommunikasjonsystem med hensiktsmessig funksjonalitet, dekning

og tilstrekkelig kapasitet. Det må være rask, avlyttingssikker og pålitelig kommunikasjon mellom alle involverte for å kunne oppnå god krisehåndtering.

Etableringen av ett nytt felles digitalt radiosamband for nød- og beredskapsetatene – nødnett – skal sikre at etatenes radiosamband tilfredsstiller operative og sikkerhetsmessige krav. Et felles nett gjør det også mulig å kommunisere direkte mellom nødetatene. Utskifting av gammelt utstyr er videre nødvendig for å styrke samfunnets evne til å håndtere ulykker, naturkatastrofer, organisert kriminalitet og terrortrusler. Samtidig er avlyttingssikkert samband helt nødvendig i det kriminalforebyggende arbeid. Politiet vurderer sambandet som sitt viktigste verneutstyr.

Stortinget ga i Innst. S. nr. 104 (2006–2007), jf. St.prp. nr. 30 (2006–2007), Justisdepartementet fullmakt til inngåelse av kontrakt og igangsetting av utbygging nødnett i et første utbyggingsområde. Utbyggingen av første byggetrinn er påbegynt og omfatter politidistriktene Follo, Romerike, Oslo, Asker og Bærum, Søndre Buskerud og Østfold. Når første byggetrinn er ferdigstilt skal trinnet evalueres for regjering og Storting tar stilling til eventuell landsdekkende utbygging av nødnett.

Kjernebrukerne av det nye nødnettet er de tre nødetatene brann, politi og helse. Justisdepartementet har vært i kontakt med de frivillige hjelpeorganisasjonene med sikte på fremtidig tilknytning og bruk av nødnettet når det er landsdekkende. Det er etablert en innledende dialog med en rekke andre aktuelle brukere som for eksempel Forsvaret, Tollvesenet, Sivilforsvaret, elforsyningen og industrivern. For kommunene vil nytt nødnett gi muligheter for å styrke kommunenes kriseberedskap og -ledelse, både teknisk og organisatorisk. I utformingen av nødnettet legges det vekt på nødetatenes behov for et robust og avlyttingssikkert nett med god dekning og solide sikkerhetsløsninger, som f.eks nødstrømskapasitet.

Direktoratet for nødkommunikasjon ble etablert 1. april 2007. Direktoratet har ansvaret for oppbyggingen av nødnettet og skal eie og forvalte dette på vegne av staten. Direktoratet har det overordnede ansvaret for utbyggingen og har også ansvaret for tilrettelegging og koordinering i forhold til de etatsvise innføringsprosjektene i de kommunale brannvesen, i helsetjenesten og i politiet. Utbyggingen av nytt digitalt nødnett innebærer en meget stor samfunnsmessig satsing for å nå målet om økt sikkerhet og bedre beredskap i Norge.

ENHETLIG INNSATSLEDELSESSYSTEM – EIS

Under ledelse av DSB er det under utvikling et enhetlig innsatsledelsessystem (EIS) for brannvesenet og Sivilforsvaret, og implementering vil skje fra 2009. Systemet vil gi felles føringer for kommando

og kontroll, og vil gi betydelig bedre forutsetninger for å kunne håndtere store hendelser med omfattende ressursinnsats. EIS vil nyttes ved eksempelvis håndtering av store og ressurskrevende ulykker, store skogbranner, flomsituasjoner mv.

PRIORITET I MOBILNETTET

Dersom det inntreffer en stor krise eller en katastrofe som omfatter mange mennesker, vil det være en betydelig fare for at trafikkøkningen i mobilnettene fører til store problemer med å komme frem, noe som også vil ramme myndighetenes muligheter for å kunne kommunisere effektivt via mobiltelefon i krisesituasjoner.

Regjeringen vil vurdere å innføre en ordning med prioritet i mobilnettene for viktige samfunnsaktører. Vurderingen av ordningen vil bli sett i sammenheng med utbyggingen av det nye nødnettet.

ETT FELLES NØDNUMMER OG FELLES NØDMELDESENTRALER

Regjeringen tar sikte på å innføre felles nødnummer og etablere felles nødmeldesentraler for brann, helse og politi.

Nødmeldetjenesten er en del av den offentlige operative beredskapen som skal komme nødtiltatte til unnsetning. Tjenestens oppgaver er å motta nødansrop, vurdere situasjonen, gi profesjonell veiledning til innringeren og iverksette nødvendige tiltak, for eksempel utrykning. Nødmeldetjenesten er i dag tredelt, med separate nødnummer (110, 112, og 113) og egne nødmeldesentraler for brann, helse og politi. Til sammen er det 72 nødmeldesentraler (politi 27, brann 24, helse 21), hovedsakelig lokalisert i tilknytning til brannstasjoner, politihus og sykehus.

Den norske ordningen med etatsvise nødmeldesentraler er basert på to hovedprinsipper – fagkyndighet og samordning. Innringeren skal sikres direkte kontakt med personell som kan gi fagkyndig veiledning over telefon, samtidig som den enkelte fagsentral skal sørge for samordning med de andre etatenes nødsentraler for å sikre god utnyttelse av etatenes samlede ressurser. Erfaringer har vist at samarbeidet mellom nødmeldesentralene og etatene kan forbedres. Manglende felles rutiner og manglende, sen eller ufullstendig viderevarsling mellom nødetatene kan få alvorlige konsekvenser for publikum i akutte nødsituasjoner.

Som ansvarlig for samordningen mellom nødetatene brann, politi og helse, utredet Justisdepartementet i 2004 mulige tiltak for forenkling og effektivisering av nødmeldetjenesten. Rapporten anbefalte blant annet innføring av ett felles nødnummer og fel-

les nødmeldesentraler. I etterkant av rapporten har det vært stor diskusjon i nødetatene om dette temaet.

Regjeringen er opptatt av at nødmeldetjenesten skal være enkel, trygg og effektiv å bruke for publikum. Ett felles nødnummer anses å være mer brukervennlig for publikum enn dagens ordning, da man unngår forvirring om hvilken etat og hvilket nummer man skal ringe i kritiske nødssituasjoner. Samsvar mellom norsk nødnummer og det felleseuropeiske nødnummeret vil også være fordelaktig – både for utlendinger på besøk i Norge og for nordmenn i Europa.

EU har innført 112 som felleseuropeisk nødnummer, og i dag kan publikum ringe inn alle typer nødmeldinger på dette nummeret i de fleste EU-landene, herunder alle våre nordiske naboland.

Regjeringen ser det som svært viktig at en ny organisering av nødmeldetjenesten ivaretar den faglige kompetansen og de øvrige kvalitetene som ligger i dagens ordning. Samtidig må det tilrettelegges for bedret samordning av de tre etatenes ressurser. Regjeringen mener at nødansrop bør gå direkte til en nødmeldesentral som har til oppgave å iverksette nødvendige tiltak, uten mellomledd som øker responstiden. Dette vil kreve etablering av felles nødmeldesentraler for de tre etatene.

Det antas at fellessentraler vil kunne åpne for muligheter til å styrke og effektivisere samarbeidet mellom nødetatene, få en mer enhetlig tjeneste i hele landet, øke kvaliteten i tjenesten, og dermed forbedre støtten til befolkningen. Større sentraler vil også lettere kunne tilrettelegge for mottak av nødansrop på flere språk. Fellessentraler kan også videreføre mottak av meldinger om akutt forurensning og varsle Kystverket, slik 110-sentralene gjør i dag.

I Drammen vil nødetatene i løpet av året samlokalisere sine nødmeldesentraler i nybygde lokaler på toppen av politihuset, men vil fortsatt operere tre sentraler med hvert sitt personell. Samlokaliseringen i Drammen bør gi et godt grunnlag for å kunne trekke ut erfaringer og læring som både Regjeringen og andre kan ha nytte av i arbeidet med å planlegge for felles nødmeldesentraler.

Regjeringen nedsetter nå en interdepartemental arbeidsgruppe som, med utgangspunkt i Justisdepartementets rapport fra 2004 og høringsuttalelsene til denne, skal utrede alternativer til fremtidig organisering av nødmeldetjenesten og komme med anbefaling om den videre prosess for innføring av ett felles nødnummer og fremtidig organisering av nødmeldetjenesten. Arbeidsgruppen gis anledning til å foreslå eventuelle pilotprosjekter. En mulighet er å videreutvikle samlokaliseringsprosjektet i Drammen.

Stortinget vil bli forelagt saken på egnet måte etter ytterligere utredninger.

NASJONALT RESSURSREGISTER FOR REDNING OG BEREDSKAP (NARRE)

NARRE er et digitalt register som vil inneholde data over tilgjengelige rednings- og beredskapsressurser. Registeret vil kunne brukes av de som skal tilkalle ressurser eller som skal ha oversikt over hendelser og ressurser. Sentrale elementer i registeret er at alle ressurser er identifisert og lokalisert. NARRE omfatter beskrivelse av de kapasiteter som er tilgjengelige, og hvordan de kan/skal varsles eller rekvireres.

I 2006 startet utviklingen av en prøveordning i Hordaland fylke. Pilotprosjektet i Hordaland ble videreutviklet i 2007, og omfatter politiet, helsevesenet, brannvesenet og andre kommunale ressurser, Kystverket, Fylkesmannen i Hordaland, Hordaland sivilforsvarsdistrikt, Heimevernet (HV-09), Hordaland Røde Kors, Frivillige organisasjoners redningsfaglige forum (FORF) og Hovedredningssentralen. Alle deltagere i prøveordningen er opplært og erfaringene så langt er positive. Regjeringen vil, basert på erfaringene man får gjennom prøveordningen med NARRE i Hordaland, vurdere å utvide ordningen.

Nærings- og handelsdepartementet har etablert et formalisert beredskapssamarbeid med de landsdekkende entreprenørene. Denne ordningen kan gi enklere tilgang til maskiner og andre ressurser i krisesituasjoner. Det er allerede tatt initiativ til et samarbeid med Samferdselsdepartementet og etatene innenfor vei og jernbane, men nye risikobilder gjør at det kan være aktuelt med bistand også til andre offentlige etater i framtiden.

1.7 Totalforsvaret og sivilt-militært samarbeid

Regjeringen vektlegger god balanse i forholdet mellom militær og sivil beredskap. Sivile kriser skal som utgangspunkt håndteres av sivile kapasiteter, men ved kriser og hendelser der sivile ressurser ikke strekker til, vil totalforsvaret være relevant for arbeidet med samfunnssikkerhet, da som et samarbeids- og forsterkningskonsept mellom sivile og militære myndigheter.

Totalforsvarskonseptets grunnprinsipp har siden 1946 vært at samfunnets samlede ressurser, om nødvendig også private ressurser, skal kunne settes inn for å understøtte forsvaret av Norge. Det tradisjonelle totalforsvarskonseptet innebar et sterkt fokus på hva sivilsamfunnet kunne bidra med for å understøtte Forsvarets militære organisasjon. Det endrede risiko- og trusselbildet har ført til en større vektlegging av Forsvarets støtte til det sivile samfunn. I St.meld. nr. 39 (2003–2004) Samfunnssikkerhet og sivil-militært samarbeid og St.prp. nr. 42 (2003–2004) Den videre moderniseringen av Forsvaret i perioden 2005–2008, omtales det nye totalforsvarssamarbeidet. Forsvarets bidrag til samfunnssikkerhet forutset-

ter at Forsvaret bare kan bidra med utgangspunkt i tilgjengelige kapasiteter, kompetanse og de ressurser som er etablert for å løse forsvarets primæroppgave.

Forsvaret gir bistand til det sivile samfunn når viktige samfunnsinteresser og liv og helse står på spill. Dette er bistand Forsvaret gir til politiet og til det øvrige sivile samfunn. Bistand til politiet er regulert gjennom bistandsinstruksen, se kapittel 7.1. Forsvarets støtte til det sivile samfunn for øvrig favner vidt, og omfatter også redningsinnsats og bistand til for eksempel berørte kommuner i forbindelse med større ulykker, kriser og naturkatastrofer.

Det skal legges vekt på å videreutvikle ordninger innenfor rammene av dagens totalforsvarskonsept. Forsvarsdepartementet skal derfor, i samarbeid med Justisdepartementet og andre berørte departementer, gjennomgå ordninger for gjensidig sivil-militær støtte nasjonalt og ved operasjoner i utlandet. Det vil opprettes en arbeidsgruppe som skal bistå departementene i utførelsen av denne gjennomgangen.

I Innst. S. nr. 49 (2004–2005) etterlyste forsvarskomiteens flertall en "samfunnssikkerhetsperm" som et nyttig hjelpemiddel for å bli fortrolig med ord og uttrykk i det nye totalforsvarskonseptet. Disse forhold samt en grundig innføring i innholdet i totalforsvaret er beskrevet i Forsvarsdepartementets publikasjon "Støtte og samarbeid. Det moderniserte totalforsvarskonseptet – en oversikt over viktige ordninger og retningslinjer."

Utover totalforsvarssamarbeidet vil det sivil-militære samarbeidet også omfatte samarbeid mellom sivile og militære myndigheter som ikke er direkte knyttet til kriser og krig. Eksempel på slikt samarbeid kan være støtte i forbindelse med ulike sivile arrangementer. Kystvakt og grensevakt, i deres daglige fredstidsmessige støtterolle overfor sivile myndigheter, vil heller ikke vanligvis regnes som totalforsvar.

Merkostnadene ved Forsvarets bidrag til det sivile samfunn for å ivareta akutte samfunnssikkerhetsbehov, herunder også Forsvarets bistand til politiet i henhold til bistandsinstruksen, skal som hovedregel dekkes av Forsvaret med mindre annet blir fastsatt eller særskilt avtalt i det enkelte tilfelle. Dersom Forsvaret yter bistand utover akuttfasen, skal merkostnadene kompenseres av anmodende instans. Forsvarsdepartementet og Justisdepartementet vil sette i verk et utredningsarbeid for å sikre at regelverket på området er i samsvar med dette.

1.7.1 Forsvarets bistand til politiet

Forsvarets bistand til politiet reguleres av særskilt instruks fastsatt ved kongelig resolusjon 28. februar 2003. En grunnleggende forutsetning for at Forsvaret skal yte bistand til politiet, er at politiets personell- og/eller materiellressurser ikke strekker

til. Instruksen gjelder i fred, krise og krig, og omfatter tre typer bistand:

- Administrativ bistand omfatter bistand i forbindelse med transport samt annen administrativ støtte, blant annet på de områder der Forsvaret har en særskilt teknisk kapasitet eller kompetanse.
- Operativ bistand omfatter bistand ved ulykker, naturkatastrofer mv. og ved uskadeliggjøring eller fjerning av eksplosiver mv. Ved ulykker, naturkatastrofer og lignende situasjoner der Forsvaret yter bistand til politioppgaver, skal Forsvarets personell normalt ikke bli satt til vakt- og sikringsoppdrag som vil innebære kontakt med sivilbefolkningen.
- Håndhevelsesbistand omfatter ettersøking og pågrepelse av farlige personer for å avverge nærliggende fare for liv eller helse. I instruksen er det fastsatt at den militære innsatsen fortrinnsvis skal konsentreres om vakthold, sikring og dekning, og at politiet bør ta seg av selve pågripelsen. Håndhevelsesbistand omfatter også bistand ved fare for anslag av omfattende eller særlig skadevoldende karakter som truer vesentlige samfunnsinteresser. I instruksen er det fastsatt at spørsmålet om bistand i slike situasjoner skal behandles av Justisdepartementet og Forsvarsdepartementet.

Forsvarets spesialkommando (FSK) ble opprettet i 1982 for å bistå politiets bekjempelse av terroranslag offshore. Avdelingen kan også bistå politiet ved terrorhendelser på land. FSK kan blant annet gi politiet faglig støtte og støtte til å bekjempe terrorister, befri gisler og avverge trusler om terrorhandlinger samt delta i redningsaksjoner. Den politimesteren som ber Forsvaret om bistand, og eventuelt mottar bistand fra FSK, har den overordnede ledelse av operasjonen og definerer behovet for militær støtte innenfor rammene av politiets operasjonsordre.

I henhold til kystvaktloven § 17 mv. kan Kystvakten yte bistand til politiet, blant annet ved forebyggelse og bekjempelse av forbrytelser og ulovlige aksjoner mot personer, fartøyer eller faste innretninger. Kystvakten kan også bistå med gjennomføring av forvaltningsmessige kontrolloppgaver så som utlendingskontroll.

Heimevernet (HV) utgjør i dag det territorielle landforsvaret. Ut over ordinær pliktig tjeneste, kan HV-personell pålegges tjeneste som tar sikte på å avverge eller begrense naturkatastrofer eller andre alvorlige ulykker. Det samme gjelder tjeneste, herunder vakthold og sikring av objekter og infrastruktur, som tar sikte på å avverge eller begrense anslag rettet mot vesentlige samfunnsinteresser.

Det fins også andre militære avdelinger med spesialkompetanse som kan være aktuelle bistandsyttere overfor politiet, for eksempel i forbindelse med eksplosivrydding og ved behov for helikopterstøtte.

Det er inngått en samarbeidsavtale mellom Politidirektoratet og Fellesoperativt hovedkvarter inneholdende utfyllende bestemmelser til instruks om Forsvarets bistand til politiet (bistandsinstruksen). Avtalen innebærer at det legges opp til en enhetlig ramme for inngåelse av lokale samarbeidsavtaler mellom politidistriktene og stedlige militære myndigheter. I tillegg til utfyllende bestemmelser om samarbeid og koordinering av øvelser, inneholder samarbeidsavtalen blant annet forhold vedrørende varslings, forhåndsplanlagt bistand, informasjonsutveksling og mediehåndtering.

SÆRSKILT OM MILITÆRE ENHETER MED BEGRENSET POLITIMYNDIGHET

Kystvaktens tjenestepersoner har i henhold til kystvaktloven § 21 en selvstendig, begrenset politimyndighet til å kontrollere at bestemmelser i kystvaktloven og en rekke andre lover blir overholdt. Kystvaktinstruksens § 11 regulerer Kystvaktens bruk av egen, begrenset politimyndighet. Ved kontroll av fangst og fiske utenfor territorialgrensen utøves politimyndigheten etter generelle politifaglige instruksjoner og retningslinjer, supplert med Forsvarets instruksjoner. Ved utøvelse av politimyndighet innenfor territorialgrensen og i saker tilknyttet kontinentalsokkelvirksomheten, er Kystvakten underlagt vedkommende politimesters instruksjonsmyndighet.

En arbeidsgruppe under ledelse av Forsvarsdepartementet har sett på forholdet mellom blant annet Kystvakten og politiet (rapport levert november 2007). En samlet arbeidsgruppe var enig i at det bør utarbeides helhetlige retningslinjer for Kystvaktens bruk av håndvåpen, samt å instruksfeste Kystvaktens samrådspålykt med utpekt politimester. Forsvarsdepartementet vil ta initiativ for å følge opp arbeidsgruppens rapport.

Gjennom Schengen-avtalen deltar Norge i EUs felles grensekontroll og overvåkning av ytre grenser. Dette samarbeidet sikrer samtidig håndhevingen av EUs felles visumpolitikk. Garnisonen i Sør-Varanger (GSV) har som oppgave å støtte politiet ved sivil overvåkning av grensen mot Russland. Denne oppgaven kommer i tillegg til GSVs militære oppgaver, herunder overvåkning og beredskap for militær suverenitetshevdelse. GSV er gitt begrenset politimyndighet for å håndheve norsk lovgivning i grenseområdet. Dette skjer i henhold til en egen avtale om samarbeidet mellom GSV og politiet, og under politimesterens instruksjonsmyndighet.

Etter Schengen-evalueringen av Norge i 2005–2006 fremkom enkelte anbefalinger som har resultert

i en forbedring av politiets styring med sivil grenseovervåkning og myndighetsbruk i forhold til GSVs oppdrag på grensen mot Russland. Som et resultat av Schengen-evalueringen ble det ved kongelig resolusjon 21. desember 2007 nedsatt et eget utvalg som skal vurdere blant annet et selvstendig hjemmelsgrunnlag for sivil grenseovervåkning. Utvalget skal legge fram sine anbefalinger innen november 2008.

På Norges sjøgrenser utføres den sivile grenseovervåkingen i overveiende grad av Forsvaret, og kommer i tillegg til dets militære oppgave for blant annet suverenitetshevdelse i sjø- og luftterritoriet. Kystvakten utgjør en viktigste ressurs som bistand til politiets grensekontroll, herunder personkontroll til sjøs.

Hans Majestet Kongens garde (HMKG) er en stående styrke hvis hovedoppdrag er å beskytte Kongen og kongefamilien i fred, krise og krig. Garden utøver tjenesten med utgangspunkt i militær politimyndighet, men er i enkelte politidistrikt i tillegg tildelt begrenset politimyndighet i henhold til egen avtale.

1.7.2 *Sivilt-militært samarbeid i operasjoner utenfor Norge*

I dagens situasjon der Forsvaret deltar i stadig flere operasjoner i utlandet og med økende sivile bidrag både til selve operasjonene og bistand til land som er vertsland for operasjonene, legger Regjeringen til grunn at det sivil-militære samarbeidet for en stor del også vil gjelde i utlandet.

Det kan være fordelaktig å nærmere vurdere mekanismer for bedre tverrdepartemental samordning ved operasjoner utenfor Norge. Sammen med bedre samordning i eksisterende fora på direktoratsnivå vil dette kunne utgjøre gode koordineringsmekanismer for norsk militær og sivil innsats i operasjoner utenfor Norge. Det bør i denne sammenheng vurderes også å bedre informasjonsutvekslingen mellom de militære og sivile aktørene, og de norske frivillige og humanitære organisasjoner, der det er relevant.

SIVILT POLITI I INTERNASJONALE FREDSPERASJONER

CIVPOL er den internasjonale betegnelsen på sivilt politi som deltar i internasjonale fredsoperasjoner. Det er besluttet at inntil en prosent av den norske politistyrken kan avsettes til bruk i utenlandstjeneste. I 2008 vil mer enn 70 polititjenestemenn og -kvinner til enhver tid delta innenfor oppgaver relatert til sivil krisehåndtering, fredsbevaring, reformprosesser og demokratibyggning. Norsk politipersonell deltar i operasjoner ledet av FN, EU og OSSE, i tillegg til bilaterale prosjekter.

The United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute (UNICRI) er en FN-organisasjon som arbeider innen forebygging, sikkerhet og

strafferettspleien. Organisasjonen arbeider for å forebygge korrupsjon, terrorisme, organisert kriminalitet og menneskehandel. Norge bidrar inn i organisasjonen med kunnskap og kompetanse.

DSBs OPERATIVE INTERNASJONALE VIRKSOMHET

DSB har to hovedkonsepter for internasjonal operativ virksomhet, begge utviklet gjennom Sivilforsvaret innen "International Humanitarian Partnership", som er en uformell sammenslutning av statlige beredskapsorganisasjoner i Nord-Europa.

DSBs internasjonale støtteteam ("Norwegian Support Team") gjør det mulig å tilby støttetjenester innen forpleining, forlegning, transport, samband og kontor- og helsetjenester, basert på utsendelse av komplette teltleire.

"Norwegian UNDAC Support" (NUS) er DSBs andre operative internasjonale konsept. NUS leverer hovedsakelig spesialiserte støttetjenester til FNs team for katastrofevurdering og koordinering (UNDAC) innen telekommunikasjon og IT. NUS har deltatt i skarpe humanitære oppdrag en rekke steder i Afrika, Mellom-Amerika og Asia.

1.8 Internasjonalt samarbeid innen sivil beredskap og krisehåndtering

Regjeringen vil legge vekt på internasjonalt samarbeid om samfunnssikkerhet og krisehåndtering innenfor rammen av NATO, EU og FN. Internasjonalt samarbeid innenfor rammen av regionale og internasjonale organisasjoner, muliggjør at Norge kan gi effektiv assistanse til allierte, medlemmer og partnere, samtidig som det også styrker vår nasjonale samfunnssikkerhet og beredskap.

1.8.1 *Sivilt beredskapsarbeid i NATO*

Det sivile beredskapsarbeidet i NATO har fått større oppmerksomhet de siste år. Også i forbindelse med NATO-operasjoner i Afghanistan og på Balkan blir det stadig tydeligere at et sivilt-militært samarbeid er påkrevet, både i forhold til de sivile myndighetene i operasjonsområdet, men også at sivil-militære samarbeidsrelasjoner nasjonalt kan være aktuelle å mobilisere i forbindelse med planlegging og gjennomføring av operasjonene.

Det sivile beredskapsarbeidet i NATO, ligger under Seniorkomiteen for beredskapsplanlegging (SCEPC). Komiteen rapporterer direkte til NATOs råd. Målsetningene for SCEPC for 2007–2008 er gruppert i fire hovedkategorier: assistanse til NATOs militære myndigheter, støtte til nasjonale myndigheter, samarbeid med partnere og internasjonale organisasjoner og styrket effektivitet i komitéarbeidet.

Norge har ved DSB, bidratt til at NATO har utviklet et trenings- og utdanningsprogram og retnings-

linjer om håndtering ved hendelser med bruk av masseødeleggesmidler, såkalte minimumsstandarder. Justisdepartementet legger opp til at Norge vil benytte disse bidragene i utviklingen av den nasjonale beredskapen mot masseødeleggesmidler.

1.8.2 Internasjonal krisehåndtering

Norge har siden 1998 deltatt i EUs handlingsprogram for sivil beredskap, jf. St.prp. nr. 45 (1999–2000). Fra 2002 har Norge også deltatt i det operative verktøy, den såkalte Samordningsmekanismen for sivil krisehåndtering, jf. St.prp. nr. 37 (2002–2003). Deltakelsen er basert på EØS-avtalen og innebærer rett til deltakelse i arbeids- og styringsgrupper under Kommisjonen samt innmelding av norske ressurser som kan mobiliseres etter henvendelser fra Kommisjonens krisekoordineringssenter (MIC). Norge kan ved behov anmode om bistand i form av eksperter, ressurser og kompetanse for å understøtte nasjonal krisehåndtering.

Stortinget ga i Innst. S. nr. 263 (2006–2007), jf. St.prp. nr. 66 (2006–2007) EUs finansielle instrument for sivil beredskap (2007–2013), sin tilslutning til retningslinjer for finansiering av innsats og krisehåndtering ved større katastrofer, med utgangspunkt i det tidligere handlingsprogrammet og Samordningsmekanismen for sivil krisehåndtering. Gjennom det finansielle instrumentet kan norske offentlige, private og frivillige søke om del- eller fullfinansiering av prosjekter innen sivil beredskap og krisehåndtering. Det er visse krav til søknad og utforming av prosjekt. DSB har sammen med Råddningsverket fått tilslag om økonomisk støtte fra EU til å holde en felles krisehåndteringsøvelse i 2009 og har således opparbeidet verdifull erfaring som kan brukes til å støtte andre norske miljøer i en eventuell søknadsprosess.

I 1998 etablerte NATO koordineringssenteret Euro-Atlantic Disaster Coordination Center (EADRCC). Dette ble gjort for å sikre en best mulig koordinert sivil innsats fra allierte så vel som partnere ved naturkatastrofer eller andre uønskede hendelser. EADRCC har ved flere anledninger vist å kunne gi merverdi til komplekse, multinasjonale kriseinnsatser. Det er også blitt enighet om en Memorandum of understanding (MOU) on Vital Cross Border transport, som Norge sluttet seg til vinteren 2007. Dette skal lette grensepassering og derved overføring av bistand (personell og materiell) mellom NATO og partnerskapsland ved alvorlige krisesituasjoner.

Under den 30. Røde Kors- og Røde Halvmåne-konferansen ble det vedtatt retningslinjer om hvordan statene kan bedre sine respektive katastrofelovgivninger. Retningslinjene er ikke-bindende og omhandler både mottak og utsending av bistand, med særlig fokus på mottakerstatens egne rettslige

hindringer for mottak av krisebistand. Retningslinjenes målsetting er å effektivisere utsending og mottak av katastrofebistand for blant annet grensepassering av hjelpearbeidere, herunder visumbestemmelser og arbeidstillatelser, lettere grensepassering for redningsressurser og utstyr, herunder fritak for alle toll- og avgiftsbestemmelser samt forenklede prosedyrer relatert til innførsel av matvarer.

Det foreligger i dag ingen samlet oversikt over rettslige hindringer i norsk regelverk og prosedyrer for å motta krisehjelp eller noen plan for å avhjelpe disse manglene. Regjeringen har bestemt at alle aktuelle departementer gjennomgår sitt rammeverk for å kartlegge om det foreligger rettslige hindringer for mottak og utsending av bistand. I den grad det avdekkes slike rettslige hindringer, vil rammeverket endres for å avhjelpe dette.

1.9 Kunnskapsbasert samfunnssikkerhetsarbeid

En av Regjeringens vektlegginger for perioden er at kriseplanlegging skal være basert på et best mulig kunnskapsgrunnlag, blant annet om konsekvenser av klimaendringer og terrorisme, samt eventuelle organisatoriske og teknologiske endringer. På bakgrunn av Justisdepartementets samordningsrolle for samfunnssikkerhet har departementet innhentet et forholdsvist stort erfaringsgrunnlag og kunnskapsmateriale for å bidra til et kunnskapsbasert samfunnssikkerhetsarbeid. Dette er hentet inn blant annet gjennom tilsyn med departementene, den årlige nasjonale sårbarhetsrapporten fra DSB og andre relevante utredninger, krisestøtteenhetens erfaringer fra departementsfellesskapet og evalueringer fra øvelser.

Regjeringen ser behovet for et bredt forsknings- og utviklingsengasjement med bevisste satsninger. Gjennom forskning og utvikling (FoU) skal samfunnet kunne tilføres generell og spesiell kompetanse på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet.

Infrastrukturutvalget (NOU 2006:6 Når sikkerheten er viktigst) anbefaler å tilrettelegge for et eget tverrsektorielt forskningsprogram knyttet til samfunnssikkerhet og risiko som etter utvalgets mening ville bidra til å styrke og samordne komplekse og tverrsektorielle utfordringer og bidra til koordinert innsats mellom de ulike forskningsmiljøene. Dette forslaget ble fulgt opp gjennom at Norges forskningsråd samme år etablerte et eget femårig program innen samfunnssikkerhet og risikoforskning (SAMRISK). Gjennom etableringen av programmet forskning og utvikling legger Regjeringen opp til at forskningsmidler til samfunnssikkerhet i større grad blir samordnet og styrket.

Infrastrukturutvalget anbefaler videre at det blir startet et forskningsprosjekt rettet mot mulighetene for å redusere gjensidige avhengigheter i kritisk infrastruktur.

Gjennom SAMRISK-programmet er prosjektet DECRI (Risk and Decision Systems for Critical Infrastructures) startet opp i 2007. Prosjektet er et samarbeid mellom SINTEF, Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) og Norges naturvitenskapelige universitet (NTNU). Prosjektet gjennomføres som et samarbeid med brukere som DSB, Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM), utvalgte kommuner og eiere av kritiske infrastrukturer. Prosjektet vil utarbeide et rammeverk for ROS-analyser og gi ny kunnskap om beskyttelse av gjensidig avhengige kritiske infrastrukturer som kraft, vannforsyning, transportsystemer og telekommunikasjonssystemer.

Prosjektet har også som målsetting å kvalifisere norske forskere for deltakelse i EUs 7. rammeprogram. Justisdepartementet ønsker at EU-forskningen integreres i det nasjonale arbeidet med sikkerhetsforskning for slik å bidra til å utvikle norske miljøers nettverk i Europa.

Justisdepartementet og DSB har hatt et langvarig samarbeid med FFI om Beskyttelse av samfunnet (BAS)-programmet. Det har vært gjennomført fem BAS-prosjekter siden 1994. Prosjektene har blant annet omhandlet kritisk infrastruktur og avhengighetene mellom disse infrastrukturene, og det er lagt særlig vekt på sivilt-militært samarbeid.

Våren 2005 organiserte Norges forskningsråd et programområde for forskning om risiko og sikkerhet i transportsektoren (RISIT). Ett av prosjektene knyttet til programmet vil være å utvikle egnede risikostyringsverktøy til bruk for de ulike aktørene med ansvar for transport av farlig gods. Prosjektet vil forutsette et tett samarbeid mellom DSB og Vegvesenet.

Miljøverndepartementet har overordnet ansvar for å utvikle en nasjonal strategi for arbeidet med klimatilpasninger. I Norge har det vært forsket mye på årsaken til klimaendringer, og hvordan klimaendringene manifesterer seg og hvilke konsekvenser de kan medføre. Slik forskning er tatt inn i SAMRISK-programmet og det er gjennom programmet blant andre bevilget midler til forskning på effekten av klimaendringer på bygg.

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har blant annet ansvar for sikkerhet og beredskap langs vassdrag og for å ivareta beredskap i kraftforsyningen. Klimaendringer og effekten på havnivå, flom og skred vil være en utfordring for NVEs beredskaps- og sikkerhetsarbeid.

Infrastrukturutvalget anbefaler at Norge deltar aktivt i internasjonalt standardiseringsarbeid. Standard Norge har etablert en komité som koordinerer og følger opp det internasjonale standardiseringsarbeidet innenfor området samfunnssikkerhet. Det vil bli utarbeidet en ny utgave av standardene Risikoanalyse og Risk management. Standard Norge har også gjennomført en vurdering av standardiseringsbeho-

vet innenfor byggområdet i forhold til samfunnssikkerhet.

1.10 Økonomiske og administrative konsekvenser

De administrative og økonomiske konsekvenser av tiltak omtalt i denne meldingen vil vurderes nærmere og håndteres i forbindelse med de årlige forslagene til statsbudsjett.

1.10.1 Nødnett

Første byggetrinn av Nødnett omfatter seks politidistrikter rundt Oslofjorden. Kostnadsrammen for utbyggingen av første byggetrinn er vurdert til totalt 900 mill. kroner, jf. Innst. S. nr. 104 (2006–2007).

1.10.2 Frivillige organisasjoner

Tilskuddet til de frivillige organisasjonene i redningstjenesten, over Justisdepartementets budsjett, er blitt doblet fra 6,1 mill. kroner til 12,2 mill. kroner i 2008.

1.10.3 Lovfesting av kommunal beredskapsplikt

Lovfesting av kommunal beredskapsplikt vil innebære en kodifisering av oppgaver som allerede ligger til kommunen i dag. Kommunens ansvar vil således ikke utvides. Beredskapsarbeidet forutsettes ivaretatt innenfor den ordinære kommunale beslutningsprosessene i kommunen.

De økonomiske konsekvensene av lovfestelse av en slik plikt antas å være minimale, men vil variere ut fra kommunens størrelse, risikoforhold i den enkelte kommune og status for beredskapsarbeidet i forkant av lovfestelsen.

1.10.4 NVE som forvaltningsorgan for skredforebygging

Regjeringens forslag om å samle statlige forvaltningsoppgaver til NVE bidrar til en klargjøring og effektivisering av statens bistand til skredforebygging.

Forslag om overføring av eksisterende budsjettmidler til skredforebygging fra andre statlige aktører vil bli fremlagt i statsbudsjettet for 2009. Det forutsettes en samtidig overføring av ansvar fra 1. januar 2009.

I statsbudsjettet for 2009 vil Regjeringen også foreslå en styrking av den statlige innsatsen for skredforebygging. Regjeringen legger til grunn at NVEs nye oppgaver innen skredforebygging ikke skal svekke etatens ivaretagelse av eksisterende oppgaver og ansvar.

For å sikre en effektiv oppgaveløsning vil arbeidet med skred i NVE være tett integrert med eksisterende oppgaver.

Prioritering av NVEs bistand vil ha en risikobasert tilnærming, og vurdering av nytte i forhold til kostnader skal ligge til grunn for prioriteringer av tiltak. Ordning med distriktsandel sikrer lokal deltakelse og prioritering av tiltak og motivasjon for å unngå utbygging i fareområder.

1.10.5 Styrking og omstilling av Sivilforsvaret

Justisdepartementet foreslår i meldingens kapittel 6 en tilpasning og omstilling innen Sivilforsvaret. Det er også kartlagt et behov for å skifte ut gammelt utstyr og anskaffe materiell tilpasset dagens og fremtidens beredskapsutfordringer.

Ved omstilling innen Sivilforsvarets skolevirksomhet vil netto 30–35 personer bli overtallige. Ved nedlegging av de fem sivilforsvarsleirene vil ti personer bli overtallige. Årlig innsparing etter endt omstilling ved leirene er beregnet til 1,5 mill. kroner. Omstillingsutgiftene vil holdes innenfor gjeldene rammer. Det er ikke avholdt takster av nyere dato for verken leire eller skoler. Den bygningsmassen som ligger i sentrale strøk kan ha betydelige verdier, men andre statlige etater kan eventuelt være interessert i overtakelse, og dette kan påvirke salgsinntektene.

Øvingsaktiviteten i Sivilforsvaret har over flere år ligget lavere enn antallet operative mannskaper skulle tilsi. Justisdepartementet forventer derfor ingen reelle innsparinger knyttet til forslaget om å redusere den operative styrken. Det forventes heller ingen vesentlig innsparing ved å redusere krigsreserven da disse mannskapene ikke opplæres eller øves. Det er ingen økte varige kostnader ved etablering av 15 nye innsatsgrupper.

Gjennom overtakelse av Forsvarets Sanitetsmagasin på Starum er det lagt opp til at Sivilforsvarets sentrale logistikkfunksjon etableres på Starum, noe som begrunner at Oppland Sivilforsvarsdistrikt også skal være lokalisert til Starum i fremtiden. Dette gjør at bygningsmassen ikke kan avhendes på samme måte som i Trondheim og Sandnes. Østre Toten er også den kommunen som er mest sårbar i forhold til tap av arbeidsplasser. Justisdepartementet anbefaler derfor at kompetansesentra i Trondheim og Sandnes nedlegges. Det anbefales at hele bygningsmassen avhendes, og at sivilforsvarsdistriktene Sør-Trøndelag og Rogaland leier passende lokaler i de aktuelle distriktene. Beregning av årlig innsparing tar høyde for kostnader ved leie av nye lokaler til sivilforsvarsdistriktene i Trondheim og Sandnes.

Justisdepartementet foreslår at innsparinger ved omstilling og nedlegging av to skoler og fem leirer stilles til disposisjon for Sivilforsvaret for å styrke øving og opplæring av mannskaper samt gi etaten handlingsrom for utskiftning av sivilforsvarsmateriell. Dette omfatter ikke salgsinntekter ved avhending.

Det kartlagte behovet for investeringer i materiell og utstyr i Sivilforsvaret gjelder engangsinvesteringer. Samlede kostnader for modernisering av Sivilforsvaret beløper seg til 162 mill. kroner over to år. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med konkrete forslag i de årlige forslagene til statsbudsjett.

2. KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Bendiks H. Arnesen, Thorbjørn Jagland og Signe Øye, fra Fremskrittspartiet, Per Roar Bredvold, Henning Skumsvoll og Per Ove Width, fra Høyre, lederen Jan Petersen, og fra Sosialistisk Venstreparti, Bjørn Jacobsen, viser til St.meld. nr. 22 (2007–2008) og har følgende merknader:

2.1 Samvirke og samordning

Komiteen er tilfreds med at Regjeringen følger opp de frivillige organisasjoners rolle som sentrale bidragsyttere og supplement til offentlige tjenester. Komiteen slutter seg til viktigheten av at Justisdepartementet har og skal ha en sentral rolle som samordningsdepartement innen sivil beredskap. Innføringen av Departementenes samordningsråd i 2007 er noe komiteen har merket seg, og en forutsetter at dette vil bedre og forsterke det tversektorielle samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeid.

Komiteen ønsker å understreke viktigheten av at det blir gjennomført regelmessige øvelser på alle nivå for å forbedre samvirke mellom offentlige etater, private og frivillige organisasjoner.

Komiteen har notert seg Innst. S. nr. 226 (2007–2008), jf. Dokument nr. 3:9 (2007–2008), Riksrevisjonens undersøkelse av Justisdepartementets samordningsansvar for samfunnssikkerhet. Komiteen har merket seg kontroll- og konstitusjonskomiteens behandling av denne saken og de merknader som der fremkom i en enstemmig komité. Komiteen er av den oppfatning at Riksrevisjonens undersøkelse påviste en rekke svakheter ved Justisdepartementets koordineringsrolle som ikke er direkte adressert i St.meld. nr. 22 (2007–2008), og forutsetter at Regjeringen aktivt følger opp og utbedrer disse, samt melder tilbake til Stortinget på egnet vis.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, har notert seg den revisjon Regjeringen har foreslått i Ot.prp. nr. 32 (2007–2008) om plansystemet i dagens plan- og bygningslov, hvor det foreslås innført krav om gjennomføring av risiko- og sårbarhets-

analyser for utbyggingsområder. Flertallet har videre merket seg at det i byggesaksdelen av dagens plan- og bygningslov er foreslått å gjøre uavhengig kontroll til hovedregel i større og kompliserte bygge- og anleggstiltak, jf. Ot.prp. nr. 45 (2007–2008). Flertallet vil vise til at disse sakene er til behandling i Stortingets kommunal- og forvaltningskomité, med planlagt avgivelse vinteren 2009.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti slutter seg til den revideringen som Regjeringen har foreslått i Ot.prp. nr. 32 (2007–2008) om plansystemet i dagens plan- og bygningslov. Disse medlemmer mener det er viktig at det innføres krav om at det blir gjennomført risiko- og sårbarhetsanalyser for utbyggingsområder. Disse medlemmer er tilfreds med at det også i byggesaksdelen av dagens plan- og bygningslov er foreslått å gjøre uavhengig kontroll til hovedregel i større og kompliserte bygge- og anleggstiltak jf. Ot.prp. nr. 45 (2007–2008).

Komiteen mener det er riktig at man gjør Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) til forvaltningsorgan for skredforebygging. Komiteen ser at dette kan være med på å gi en mer helhetlig, effektiv og styrket bistand til skredforebygging. Komiteen vektlegger at dette forslaget ikke endrer kommunenes og tiltakshavers ansvar for å ivareta sikkerheten mot skred i arealplanlegging og ved utbygging.

2.2 Risiko-, trussel- og sårbarhetsbildet

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Sosialistisk Venstreparti, slår fast at klimaendringer kan utgjøre en trussel mot kritisk infrastruktur, og at klimaendringer også kan medføre at enkelte skadelige arter vandrer nordover, og at dette kan få negative konsekvenser for samfunnet. Dette nye artsmangfoldet kan for eksempel medføre økt risiko for spredning av sykdommer og smitte i befolkningen. Flertallet er av den oppfatning at klimaendringene vil være en økende utfordring for samfunnet i en sikkerhets- og beredskapssammenheng.

Flertallet har merket seg en rekke tilfeller av ekstremvær og større skogbranner i Norge de siste årene. Flertallet anser at disse hendelsene absolutt kan være klimarelatert og vil understreke alvoret i disse nye utfordringene.

Komiteen merker seg at det er igangsatt et arbeid for å forberede det norske samfunnet på de utfordringer dette vil medføre på alle nivåer. Komiteen merker seg at det er nedsatt en koordineringsgruppe på departementsnivå slik Stortinget ba om, jf. Innst. S. nr. 49 (2004–2005), jf. St.meld. nr. 39

(2003–2004). Komiteen vil understreke viktigheten av dette arbeidet og ber om at fremdriften holdes.

Komiteen vil fremheve at det gjennom en rekke studier og eksempler er tydeliggjort at samfunnets funksjonsdyktighet avhenger av at infrastruktur-sektorer som kraftforsyning, vannforsyning, elektronisk kommunikasjon mv. fungerer. Sårbarheten har økt merkbart på dette feltet de senere årene, som følge av at samfunnet er blitt kritisk avhengig av disse tjenestene, samtidig som de ulike infrastruktur-sektorene er blitt mer avhengige av hverandre.

Komiteen er kjent med rapporten "I veien for hverandre – samordning av rør og kabler i veigrunnen". I denne rapporten er det tydeliggjort at manglende samordning av arbeidet med rør og kabler kan føre til at feil oppstår, og at dette har store sikkerhetsmessige og samfunnsøkonomiske konsekvenser.

Komiteen mener faren for pandemi i Norge vil kunne utgjøre en svært alvorlig belastning for samfunnet, og er derfor opptatt av at det legges opp til en god forsyningssituasjon for relevante helserelaterte produkter. Komiteen viser videre til at det har blitt gjennomført flere øvelser for å sikre at beredskapsplaner er oppdaterte og velfungerende. Komiteen er tilfreds med at slike øvelser blir gjennomført.

Komiteen er enig med Regjeringen i at det i dag ikke er noen direkte trussel mot Norges sikkerhet, men at terrorhandlinger på norsk jord ikke kan utelukkes. Komiteen merker seg også at uønsket etterretningsvirksomhet mot Norge fortsetter, på en måte som er i strid med norsk lov og internasjonal lovgivning. Komiteen forutsetter at Regjeringen legger forholdene til rette for at norske nasjonale myndigheter kan ha en meget god forebyggende sikkerhetstjeneste, og at informasjonsarbeidet mot bedrifter og enkeltpersoner som kan bli utsatt for denne typen virksomhet, blir intensivert.

Komiteen anser at IT-systemer er en stadig viktigere del av vår infrastruktur, og at angrep mot eller forstyrrelser i denne kan få alvorlige nasjonale konsekvenser.

Komiteen er bekymret over at det er en manglende sikkerhetsbevissthet hos datamaskinbrukerne i Norge som medfører at disse datamaskinene kan fjernstyres og dermed utnyttes som plattform for tjenestenektangrep. Det er etter komiteens mening bekymringsfullt at Norge som en følge av dette skal være en stor kilde til dataangrep mot andre land, og størst i Norden.

Komiteen anerkjenner at de sikkerhetspolitiske utfordringer i nordområdene er et resultat av internasjonale hovedutfordringer. Nordområdene er gjenstand for økende internasjonal oppmerksomhet grunnet konkurranse om strategiske råvarer. Det faktum at norsk olje og gass om kort tid vil stå for 1/3 av petroleumsimporten til land som Tyskland og Frank-

rike, gir Norge en strategisk rolle i kraftforsyningen til EU. Komiteen deler Regjeringens syn på at anslag mot norske oljeinstallasjoner vil kunne få meget alvorlige konsekvenser, både økonomisk og miljømessig.

Komiteen er tilfreds med at Regjeringen arbeider for å utvikle redningssamarbeidet i Barentsregionen, og at det for tiden arbeides med å slutføre en redningsavtale mellom Sverige, Russland, Finland og Norge.

Komiteen mener at vi står overfor omfattende og alvorlige miljøutfordringer i nordområdene. Komiteen ser med bekymring at klimaet i store deler av Arktis synes å endre seg vesentlig raskere enn det globale klima. Utfordringen vi står overfor på miljøområdet, kan over tid representere en trussel mot folks livsgrunnlag og mot kystsamfunnene i nord. Komiteen ber om at Regjeringen intensiverer forskningen for å få mer presis kunnskap om klimaendringenes omfang og virkning for vår del av Arktis, samt sikkerhets- og beredskapsmessige konsekvenser av utviklingen.

2.3 Sikkerhet i kritisk infrastruktur

Komiteen har allerede nevnt at man er bekymret over den generelt dårlige IT-sikkerheten vi har her i landet. Komiteen er kjent med diskusjonen om nasjonal autonomi til tilbyderne av elektroniske kommunikasjonsnett, altså om det skal være mulig å drifte nett og tjenester i Norge, selv om sambandet til Norge svikter. Komiteen er enig med Post- og teletilsynet i at en slik ordning ikke vil være hensiktsmessig. Komiteen registrerer at det i dag ikke er hjemmel for at alle, både privatpersoner og virksomheter, skal være pliktige til å benytte oppdatert sikkerhetsprogramvare. Komiteen deler Regjeringens vurderinger og syn på dette området og at det på nåværende tidspunkt ikke bør tas sikte på å utrede en slik plikt.

Komiteen er enig i at NorCERT utfører en meget viktig jobb for å styrke den nasjonale beredskapen mot IT-angrep gjennom å utvikle et system for koordinert respons og gjenoppretting, først og fremst innenfor virksomheter med samfunnskritiske funksjoner. Komiteen er opptatt av at det blir opprette en koordineringsgruppe sammen med representanter fra Etterretningstjenesten og Politiets sikkerhetstjeneste (PST) slik Regjeringen legger opp til, for at man på den måten sikrer en helhetlig beskrivelse av IKT-trusselbildet.

Komiteen ber om å bli orientert av Regjeringen i egnet form om resultatene og erfaringene fra IKT-øvelsen som skal avholdes i desember 2008.

Komiteen deler fullt ut Regjeringens syn på at et stabilt og effektivt kraftsystem er en forutsetning for samfunnssikkerheten i Norge. Komiteen mer-

ker seg at Regjeringen legger til grunn at hendelsene i Steigen i januar og hendelsene på Sørlandet vinteren 2006 skyldes manglende vedlikehold eller utilstrekkelige investeringer i nettanlegget. Komiteen er også kjent med at Riksrevisjonen nylig har levert en rapport om feil og mangler i vitale deler av distribusjonsnettet for strøm, jf. Dokument nr. 3:15 (2007–2008) Riksrevisjonens undersøkelse om statlig virkemiddelbruk for sikker og pålitelig overføring av kraft i distribusjonsnettet. Komiteen viser til at svakheter og mangler i distribusjonsnettet for strøm kan få alvorlige konsekvenser for samfunnet, og ber Regjeringen sørge for at ansvarsfordelingen mellom NVE og DSB blir klarlagt.

Komiteen viser til at Infrastrukturutvalget slår fast at vann- og avløpsinfrastrukturen er en av de mest kritiske infrastruktur for samfunnets funksjonsdyktighet og anbefaler en rekke tiltak for å styrke sikkerheten i vann- og avløpssektoren. Komiteen noterer seg at Regjeringen har igangsatt arbeidet med enkelte av disse tiltakene.

Komiteen ønsker å understreke viktigheten av at innbyggerne og næringslivet tilbys stabile vann- og avløpstjenester av tilfredsstillende kvalitet og med tilstrekkelig beredskapsevne ved kriser. Komiteen erkjenner at klimaendringer i særlig grad vil ramme vann- og avløpssektoren og gi økte sikkerhetsmessige utfordringer.

Komiteen vil på denne bakgrunn peke på at følgende av Infrastrukturutvalgets anbefalinger vil være viktig å få gjennomført i tillegg, for å styrke sikkerheten ved vann- og avløpstjenestene:

- Utrede aktuelle incitamenter for å stimulere til mer robuste enheter innen vann- og avløpssektoren, herunder tiltak for å sikre nødvendig kompetanse
- Kartlegge beredskapsevne og -behov innen avløpssektoren.

Komiteen erkjenner at transportsektoren er en samfunnssektor hvor ulykker og andre uønskede hendelser kan føre til omfattende samfunnsmessige konsekvenser. Komiteen vil igjen fremheve at klimaendringene kan bli en utfordring for å sikre stabilitet i transportsektoren, og at det som en følge av dette er viktig at bl.a. rassikringen forseres og forbedres.

Komiteen deler Regjeringens syn på at det ikke vil være hensiktsmessig nå å påbegynne arbeidet med en ny beredskapslov. Komiteen slutter seg til Regjeringens syn om at den som har ansvar for normalsituasjonen, også skal ha ansvaret i krisesituasjoner, og at en ny beredskapslov vil kunne skape uklarheter i forhold til dette ansvarsprinsippet. Komiteen forutsetter imidlertid at Justisdepartementet

følger opp arbeidet med tilsyn med departementenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap, og at det på denne måten blir sørget for at den enkelte sektor gjennomgår sitt beredskapsregelverk og forbereder dette der det måtte være behov.

Komiteen vil i den sammenheng igjen vise til Innst. S. nr. 226 (2007–2008), jf. Dokument nr. 3:9 (2007–2008), Riksrevisjonens undersøkelse av Justisdepartementets samordningsansvar for samfunnssikkerhet, og de merknader som fremkom der.

2.4 Redning og beredskap

Komiteen registrerer at en av Regjeringens vektlegginger for denne perioden er å sikre at nød-etatene, Sivilforsvaret og de frivillige organisasjoner er best mulig rustet til å håndtere konsekvensene av større hendelser. Komiteen ønsker å understreke at det er en grunnleggende idé om at alle ressurser i Norge, statlige, fylkeskommunale, kommunale, private og frivillige skal kunne mobiliseres til øyeblikkelig innsats for å redde mennesker fra død eller skade som følge av ulykke eller fare. Det vil ikke i et tynt befolket land som Norge være mulig eller hensiktsmessig å bygge opp egne, faste redningsstyrker til alle typer oppdrag. Komiteen legger til grunn at kommunikasjon er en forutsetning for en effektiv redningstjeneste, og vil i den sammenheng påpeke at Kystradioen, som i dag er en del av Telenor Maritim radio, i denne sammenhengen utgjør en viktig rolle. Komiteen slutter seg til Regjeringens arbeid med å utrede om hvorvidt Telenor Maritim Radio skal overtas helt eller delvis av staten.

Komiteen ønsker i den sammenheng å fremheve redningshelikoptrenes viktige bidrag som redningsressurs. Komiteen er opptatt av at anskaffelse av nye redningshelikoptre må forseres. Dagens Sea-King-helikoptre nærmer seg utdatering og er dyre i vedlikehold. Komiteen er enig i at et samarbeid med Island om innkjøp av samme helikoptermaterieell kan være gunstig.

Komiteen understreker at et meget viktig element i den norske redningstjenesten er de frivillige redningsorganisasjonene, som hele året kan stille med lokalkjente og trente mannskaper. De frivillige redningsorganisasjonene består av en aktiv medlemsmasse på om lag 20 000 personer. Det er med andre ord en betydelig ressurs tilgjengelig for staten.

Komiteen er opptatt av at man strekker seg langt fra Regjeringens side for å opprettholde den dugnadsånden som råder blant disse organisasjonene med blant annet stimulerende tiltak for å sikre rekruttering, kompetanse og ivareta organisasjonenes høye kompetanse og beredskap. Komiteen er tilfreds med at tilskuddet til de frivillige organisasjonene er doblet i 2008, samt at det er tegnet en egen yrkesskade-forsikring som gjelder ved trening, øvelser og

aksjoner. Komiteen ser behov for en styrking av rollen til de frivillige i HRS/LRS, samt behovet for at en styrker arbeidet med informasjon om den frivillige redningstjenesten til arbeidsgivere, skoleverk og storsamfunnet for øvrig.

Komiteen er enig med Regjeringen i at politiet er en meget viktig og sentral aktør i en rekke ulike situasjoner i det sivile samfunnets beredskap. Komiteen er enig i at det er politiet som skal ha ansvaret for å iverksette og organisere redningsarbeidet, inntil denne blir overtatt av annen myndighet. Komiteen slutter seg til at samband som tilfredsstiller operative og sikkerhetsmessige krav er viktig for politiet, og at det arbeid som utføres på Politihøgskolen pedagogisk og faglig for å gi nødvendig opplæring i bruk av det nye digitale nødnett er helt avgjørende, og vil gi et kompetanseløft for politiets tjenestepersoner. Komiteen er tilfreds med at Politiets sikkerhetstjeneste (PST) i de senere år er blitt vesentlig styrket.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at representanter fra Høyre tidligere har etterspurt en utredning og kartlegging av hvordan politireserven kan benyttes på en bedre måte enn i dag. Flertallet registrerer at et slikt utredningsarbeid dessverre ikke synes prioritert. Flertallet anser at en forsterket politireserve benyttet på riktig måte kan utgjøre en betydelig ressurs for samfunnet i et sikkerhets- og beredskapsperspektiv, og vil vise til merknadene fra Høyres og Fremskrittspartiets medlemmer i justiskomiteen i forbindelse med behandlingen av Innst. S. nr. 145 (2005–2006), jf. St.meld. nr. 42 (2004–2005).

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti er enig med Regjeringen i at politireserven ikke skal brukes for å kompensere for mangelfulle politiresurser. Disse medlemmer slutter seg for øvrig til de vurderingene som er gjort når det gjelder størrelsen på og rekrutteringen av personell til denne styrken.

Komiteen registrerer at Regjeringen vil legge frem en egen melding om brannsikkerhet, hvor viktige forhold i brannvesenet vil bli drøftet.

Komiteen mener at når det gjelder deltidsbrannvesen, så er det viktig at man sørger for at disse har nødvendig kompetanse.

Komiteen er derfor enig i at det i enkelte sammenhenger kan være riktig at man oppretter interkommunale brannvern, og at det samlet sett vil gi en bedre beskyttelse for innbyggerne enn ett brannvern i hver enkelt kommune. Komiteen oppfordrer

Regjeringen til å stimulere til opprettelse av flere interkommunale brannvesen.

Komiteen tar til etterretning Regjeringens orientering om helsevesenets stilling ved ulykke eller katastrofe. Komiteen er enig i at krisesituasjoner håndteres i henhold til nærhetsprinsippet på laveste mulige operative nivå.

Komiteen mener Sivilforsvaret som statens forsterkningsressurs har en sentral rolle i å bistå nød- og redningsetatene ved større ulykker og hendelser. Komiteen mener at all erfaring tilsier at det bør finnes en statlig forsterkningsressurs, og mener at denne må ha utstyr og kapasitet som gjør den i stand til å løse sine oppgaver, som utgjør et verdifullt supplement til nød- og redningsetatene.

Sivilforsvaret var i sin tid opprettet for å beskytte sivilbefolkningen i forbindelse med krigshandlinger. Komiteen understreker at dette er en oppgave som fortsatt begrunner Sivilforsvaret og som må ivaretas.

Komiteen ser at Sivilforsvaret i dag blir brukt i større og større grad som forsterkning til nød- og redningsetatene ved brann, flom og andre store ulykker. Det er som nevnt i meldingen grunn til å anta at konsekvenser av klimaendringer vil medføre nye og komplekse håndteringsutfordringer knyttet til ekstremvær og flom. De siste årene har vi sett flere eksempler på at flom og store skogbranner har rammet landet, og det har i alle disse hendelsene vært behov for deltagelse fra Sivilforsvaret.

Komiteen deler Regjeringens syn på at det er behov for å modernisere og tilpasse Sivilforsvaret til dagens og fremtidens behov hvis de skal kunne ivareta sin funksjon som forsterkningsressurs på en relevant måte. Komiteen understreker at det er et stort behov for å skifte ut gammelt utstyr og anskaffe materiell tilpasset dagens og fremtidens beredskapsutfordringer.

Komiteen forutsetter at Regjeringen følger opp dette arbeidet og at Sivilforsvaret blir tilført midler som gjør det i stand til å anskaffe uniformer, kjøretøy og annet materiell som er nødvendig for dagens og fremtidens behov, slik at organisasjonen blir robust og i stand til å delta i langvarige og komplekse hendelser.

Komiteen deler Regjeringens syn på å redusere den operative styrken fra 10 000 til 8 000, og at det av disse 8 000 skal være en førsteinnsatsstyrke på 4 000 mannskap. De øvrige 4 000 tjenestepliktige skal benyttes for å forsterke eller avløse førsteinnsatsgruppene ved behov.

Komiteen forutsetter at disse 8 000 blir utstyrt og trent slik at de på forsvarlig måte kan delta ved større og komplekse hendelser, og på den måten fyller den rollen de er ment å ha som en statlig forsterkningsressurs.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, har merket seg at et klart flertall av høringsinstanser og miljøer som innehar betydelig kompetanse innenfor sivilforsvar, samfunnssikkerhet og beredskap, har stilt seg negative til forslaget om samlokalisering av Sivilforsvarets kompetansesentra. Flertallet viser til at den gjennomgående begrunnelse for motstanden er en oppfatning av manglende konsekvensutredning og urealistiske økonomiske gevinster ved en eventuell samlokalisering. Blant annet i St.meld. nr. 22 (2007–2008) er det skissert en stor omorganisering av Sivilforsvarets operative styrkestruktur som vil kunne kreve spesialisert kompetanse som Sivilforsvaret ikke har i dag. Når det legges opp til at Sivilforsvaret skal kunne bistå samfunnet i forbindelse med hendelser som ekstremvær, ulykker, terror og store skogbranner, anser flertallet at behovet for kompetanseutvikling i Sivilforsvaret neppe blir mindre i tiden som kommer.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti går inn for en samlokalisering av kompetansesenteret på Granåsen ved Trondheim og kompetansesenteret Starum på Starum, men avventer til varslet stortingsmelding om brannsikkerhet og ny lov om Sivilforsvaret når det gjelder Vagle leir i Sandnes.

Disse medlemmer har merket seg at de økonomiske gevinstene ved sammenslåing er basert på realisme anslag.

Disse medlemmer vil videre hevde at på bakgrunn av utredninger i Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB), konkluderte Sivilforsvarsstudien med at det er betydelig overkapasitet innen skolevirksomheten når det gjelder opplæring innen kjernevirksomheten. Disse medlemmer viser til at Justisdepartementet i meldingen mener at Sivilforsvarets skoler hovedsakelig skulle begrense seg til oppgaver innen denne kjernevirksomheten, som utdanning av sivilforsvarsmannskaper og samhandling med nødetatene. Dette kompetansebehovet vil etter disse medlemmers mening også bli ivaretatt etter samlokalisering av to av skolene.

Disse medlemmer vil hevde at næringslivets behov for kompetanseutvikling ikke skal være en kjerneoppgave for Sivilforsvarets skoler. Disse medlemmer vil her anføre at det i utgangspunktet er mange aktører på banen både offentlig og privat.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet ser stor nytte av å beholde flere kompetansesentra i Sivilforsvaret. Disse medlemmer støtter derfor ikke forslaget om en samlokalisering av kompetansesenteret på Granåsen ved

Trondheim og kompetansesenteret Starum på Starum. Disse medlemmer ønsker også å opprettholde Vagle leir i Sandnes, og fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen opprettholde dagens kompetansesentra på Granåsen i Trondheim og Starum, og opprettholde Vagle leir i Sandnes."

Komiteens medlem fra Høyre forutsetter derfor at det gjennomføres en ny helhetlig konsekvens- og kostnadsanalyse basert på disse og andre relevante faktorer, som næringslivets og nød- og redningsetatenes behov for kompetanseutvikling, opplæring og øvelser innen samhandling og samvirke, og at Regjeringen melder tilbake til Stortinget om dette på egnet vis.

Komiteen merker seg Regjeringens arbeid med å utrede behovet for tilfluktsrom, og avventer de vurderinger og konklusjoner som Regjeringen vil komme med.

Komiteen er opptatt av at varsling av sivilbefolkningen er et av de sentrale, tradisjonelle sivilforsvarstiltakene. Sivildforsvarets landsdekkende offentlige varslingssystem bestående av tyfoner, samt NRK sin påfølgende rolle som formidler av viktige meldinger til befolkningen via radio.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til meldingens omtale av befolkningsvarsling, hvor det heter at Justisdepartementet også vurderer løpende om tyfonvarsling bør erstattes med annen kommunikasjonsteknologi. Flertallet vil understreke at Samarbeidsregjeringen i St.meld. nr. 39 (2003–2004) "Samfunnssikkerhet og sivilt-militært samarbeid" viste en langt mer aktiv holdning til befolkningsvarsling med moderne teknologi, hvor det blant annet i forhold til teknologisk utvikling og nye fremtidige metoder for varsling skulle legges opp til å videreføre utprøving og klargjøre kravspesifikasjon for anskaffelse av telefonbasert varsling.

Flertallet konstaterer at det nå finnes moderne og effektive varslingsmetoder med fast- og mobiltelefon, men er ikke kjent med at utprøving og klargjøring av spesifikasjonskrav er iverksatt i Norge. Direktoratet for Samfunnssikkerhet og Beredskap (DSB) driver, så vidt kjent for flertallet, ikke noe aktivt arbeid med moderne befolkningsvarsling. Flertallet har notert at flere land, bl.a. Sverige og USA, har besluttet å innføre varsling av befolkningen via telefon ved ulykker og kriser, og at det i en rekke andre land nå pågår utredning og arbeid med kravspesifikasjoner for valg av moderne befolkningsvarslingssystem. Flertallet mener effektiv varsling av

befolkningen ved bruk av moderne teknologi er et livreddende og skadebegrensende virkemiddel som også Norge må ta i bruk. Flertallet ber om at Justisdepartementet snarest igangsetter utprøving og klargjøring av kravspesifikasjoner for valg av system for moderne befolkningsvarsling og melder tilbake til Stortinget på egnet vis.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti er kjent med at det i dag finnes teknologiske løsninger som kunne være et godt supplement eller sågar en erstatning for tyfonvarsling. Disse medlemmer er tilfreds med at Regjeringen vil vurdere om tyfonvarslingen bør erstattes med annen kommunikasjons-teknologi.

Disse medlemmer vil påpeke at det arbeides både internasjonalt og nasjonalt ift. befolkningsvarslingsløsninger. Disse medlemmer vil videre påpeke at departementet arbeider med flere prosjekter, blant annet et prosjekt kalt "Clim Atic" sammen med Fylkesmannen i Sogn og Fjordane.

Disse medlemmer vil at arbeidet med befolkningsvarsling ved ulykker, kriser og katastrofer fortsetter og ber Regjeringen om å komme tilbake til Stortinget når det er hensiktsmessig.

Komiteen ber Regjeringen ta med seg erfaringene fra årets øvelse Tyr i arbeidet med vurdering av annen teknologi for varsling av sivilbefolkningen.

Komiteen er enig med Regjeringen i at dagens lov om Sivildforsvaret ikke gir en korrekt eller tilstrekkelig hjemmel for Sivildforsvarets virksomhet og organisasjon.

Komiteen er positiv til at Regjeringen nå er i ferd med å bygge ut et nødnett som blir felles for alle nødetatene, og mener dette vil styrke nødetatenes mulighet for kommunisere direkte med hverandre. Komiteen deler synet om at det nye nødnettet med tiden vil kunne knytte til seg flere brukere og derved gi nye muligheter for informasjonsdeling og samhandling. Komiteen mener at et nytt nødnett vil være en svært stor samfunnsmessig styrke for å nå målet om økt sikkerhet og beredskap i Norge.

Komiteen peker på at de frivillige organisasjonene i redningstjenesten er avhengig av et godt samband for å kunne være en effektive og god samarbeidspartnere for de offentlige nød- og beredskaps-etatene. Det er derfor viktig at organisasjonene involveres i arbeidet med etablering av nødnettet og sikres adgang til å nyttiggjøre seg det.

Komiteen er enig i at dersom det skulle oppstå en stor krise eller en katastrofe, vil det kunne medføre at mobilnettet bryter sammen som en følge av overbelastning. Komiteen deler derfor Regjeringens

syn om at det bør vurderes å innføre prioritet i mobilnettet for viktige aktører i samfunnet.

Komiteen har merket seg det brede engasjement som har vært rundt temaet felles nødnummer og felles nødmeldesentraler. Komiteen anbefaler at man avventer etablering av et felles nødnummer til det interdepartementale arbeidsutvalget har kommet med sine konklusjoner. Komiteen ser det som nødvendig å trekke erfaringer fra de ulike fagmiljøer og andre lands erfaringer rundt dette temaet, og mener det er viktig å ha en god dialog med de impliserte parter gjennom hele prosessen. Komiteen mener også erfaringene fra opprettelsen av felles nødmeldesentral i Drammen må evalueres før en går videre. Komiteen ber Regjeringen etter ytterligere utredninger å komme tilbake til Stortinget i en egen sak.

Komiteen viser til at Regjeringen mener at det digitale registeret NARRE eller Nasjonalt ressursregister for redning og beredskap har blitt godt mottatt i Hordaland under utprøvingen av dette der. Komiteen deler derfor Regjeringens syn om at dette kan utvides til andre regioner når man får evaluert prøveordningen i Hordaland.

2.5 Totalforsvaret og sivilt-militært samarbeid

Komiteen vil påpeke at en grunnleggende forutsetning for et sivilt-militært samarbeid er respekt for de forskjellige aktørenes mandater, og en akseptert rolle og oppgavedeling dem imellom som fullt ut ivaretar humanitære prinsipper og de humanitære aktørenes nøytralitet. Komiteen er enig med Regjeringen i behovet for flerfaglighet og tverrdepartemental samordning ved internasjonale operasjoner. Komiteen mener Regjeringen bør vurdere å utarbeide faste konsultasjonsmekanismer som inkluderer sikkerhetspolitiske, militære, juridiske og utviklingspolitiske synspunkter. De norske frivillige og humanitære organisasjonene bør inkluderes i disse mekanismene.

Komiteen deler Regjeringens syn på hovedlinjene i Forsvarets bistand til politiet.

Komiteen vil fremheve at det etter skogbrannen i Froland er kommet frem at det er grunn til å anta at det er lite kunnskap i de enkelte kommuner om når de kan requirere bistand fra Forsvaret, og de økonomiske implikasjonene de har ved å requirere bistand fra Forsvaret. Komiteen er kjent med at det i HV-loven § 13, jf. forskriftens § 51 er sagt at også annen bistand som ikke er bistand til politiet allikevel skal fremsettes gjennom politiet. Komiteen ber Regjeringen om å sørge for at kunnskapen rundt disse temaene blir bekjentgjort på en måte som gjør at en slipper å bruke unødig tid under en ulykke eller katastrofe på at viktig personell ikke kjenner til det gjeldende regelverk.

Komiteen ønsker å fremheve at Heimevernet de siste årene er blitt tilført ressurser som gjør at HV i dag kan være en meget viktig faktor i en innsats ved store ulykker eller naturkatastrofer. Det synes som om terskelen for bruk av HV er noe høy, og at dette skyldes som nevnt ovenfor en manglende forståelse og tolkning av bistandsinstruksen.

Komiteen er enig med Regjeringen i at det er viktig at norsk politipersonell deltar i internasjonale operasjoner.

2.6 Internasjonalt samarbeid innen sivil beredskap og krisehåndtering

Komiteen konstaterer at det hvert år er millioner av mennesker som blir rammet av katastrofer. Komiteen mener det er viktig at Norge er en aktiv deltager i de internasjonale krisehåndteringsorgan som eksisterer i EU og NATO, og at også Norge kan nye godt av dette samarbeidet hvis en krise skulle ramme oss.

2.7 Kunnskapsbasert samfunnssikkerhetsarbeid

Komiteen registrerer at en av Regjeringens vektlegginger for perioden er at kriseplanlegging skal være basert på et best mulig kunnskapsgrunnlag, blant annet om konsekvenser av klimaendringer.

Komiteen ser viktigheten av at det gjennom forskning og utvikling (FoU) kan tilføres generell og spesiell kompetanse på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet.

2.8 Økonomiske og administrative konsekvenser

Komiteen ber om at de administrative og økonomiske konsekvenser av tiltak omtalt i denne innstillingen blir vurdert nærmere, og håndtert i forbindelse med det årlige statsbudsjett.

3. JUSTISKOMITEENS MERKNADER

Utkast til innstilling har vært forelagt justiskomiteen. Med henvisning til brev fra komiteen av 25. og 26. november 2008 har justiskomiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet følgende merknad:

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er overrasket over at Regjeringen ikke har en strategi for å forebygge og synliggjøre utfordringene ved et mulig "Cyber attack" mot Norge. Disse medlemmer viser til at minst ett land i Europa allerede har vært utsatt for et slikt angrep, med de svært alvorlige følger det fikk. Disse medlemmer vil understreke behovet for å etablere en strategi for å forhindre at noe slikt kan skje her i landet også og foreslår derfor at det fremmes følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utarbeide forslag til en nasjonal strategi for å sikre at landet står best mulig rustet mot et mulig "cyber attack."

Et annet område der disse medlemmer mener Regjeringen burde gjort mer, er i forhold til "id-tyveri". Denne typen sårbarhet øker i omfang og mennesker som utsettes for det, føler ofte en mer eller mindre total hjelpeløshet. Videre mener disse medlemmer at selv om samfunnskostnadene ofte dekkes av ulike finansinstitusjoner, er det viktig å ta inn over seg hvor store disse byrdene er samlet sett. Disse medlemmer ber derfor Regjeringen i betydelig grad øke fokuset på dette området.

Disse medlemmer vil videre vise til brannen på Oslo S og de svært store konsekvenser dette fikk. Ikke bare de reisende ble berørt, men også Oslo-politiet ble i en periode satt ut pga. brannen. Disse medlemmer mener at situasjonen er utilfredsstillende og må bedres straks. Denne brannen viste, etter disse medlemmers syn, en helt uakseptabel sårbarhet, og det er derfor helt nødvendig av Regjeringen å sørge for reserveløsninger som fungerer for alle berørte parter.

4. FORSVARSKOMITEENS SVAR PÅ MERKNADER FRA JUSTISKOMITEEN

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet slutter seg til merknadene fra justiskomiteen, og fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utarbeide forslag til en nasjonal strategi for å sikre at landet står best mulig rustet mot et mulig "cyber attack"."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til meldingen og vil hevde at mye er gjort etter brannen på Oslo sentralstasjon. Disse medlemmer gjør oppmerksom på at Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) sammen med berørte etater har utarbeidet en evalueringsrapport etter hendelsen på Oslo S. I evalueringsrapporten fremkommer flere forbedringspunkter. Justisdepartementet og DSB følger opp med aktørene i erfaringsmøter om forbedringstiltakene, herunder behovet for en felles øvelse. Dette gjøres både for å sette søkelys på konstruktiv læring og en gjensidig avklaring av utfordringer, roller og ansvar etter denne hendelsen spesielt, men også som et forebyggende grep i forhold til slike hendelser generelt.

Disse medlemmer er enig i at det er et alvorlig problem for de personer som utsettes for såkalte ID-tyveri. Disse medlemmer er imidlertid ikke enig i at det ikke blir gjort noe med dette problemet

og viser blant annet til utredning om fødselsnummer, fingeravtrykk og annen bruk av biometri i forbindelse med lov om behandling av personopplysninger § 12, hvor dette problemet i inngående grad blir drøftet og hvor det også blir sett på hvilke tiltak som kan gjøres for å forbedre dagens situasjon.

Disse medlemmer registrerer at utredningen om lovtiltak mot datakriminalitet har vært på høring og at Regjeringen tar sikte på å fremme et lovforslag for Stortinget.

Som ledd i bevisstgjøring og kompetansebygging om forebyggende informasjonssikkerhet i offentlig sektor registrerer disse medlemmer at det er utgitt nasjonale retningslinjer for informasjonssikkerhet.

Disse medlemmer registrerer at det pågår et arbeid i Regjeringen med sikte på å fremme en odelsingsproposisjon våren 2009 om utstedelse av nasjonalt ID-kort.

Disse medlemmer er kjent med ny rapport av 5. november 2008 om bruk av fødselsnummer og fingeravtrykk, herunder et forslag om at det i personopplysningsloven bør oppstilles et generelt forbud mot å benytte fødselsnummer alene for å finne ut om en person er den han eller hun utgir seg for å være (såkalt autentisering).

Disse medlemmer mener at Regjeringen har beskrevet flere strategiske grep for å redusere IKT-sårbarhet og redusere Norge som kilde til dataangrep mot andre land.

Disse medlemmer viser til at Koordineringsutvalget for forebyggende informasjonssikkerhet (KIS) er etablert for å bidra til overordnet styring, koordinering og strategi i arbeidet. Som ledd i bevisstgjøring og kompetansebygging om forebyggende informasjonssikkerhet i offentlig sektor, registrerer disse medlemmer at det er utgitt nasjonale retningslinjer for informasjonssikkerhet.

Disse medlemmer er kjent med at det tas sikte på at Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) i 2009 vil få i oppdrag å utvikle et forslag til strategi for et nasjonalt Cyber Defence i forlengelsen av Regjeringens retningslinjer for å styrke informasjonssikkerheten.

Disse medlemmer er også kjent med at FD har igangsatt et arbeid som følge av at NATO har iverksatt en Cyber Defence Policy. Denne politikken har en klar sektorovergripende tilnærming og understreker totalforsvarsdimensjonen. NSM bidrar i dette arbeidet og ivaretar bl.a. koordineringen av all nasjonal aktivitet mot NATOs Cooperative Cyber Defence Center of Excellence i Estland.

Disse medlemmer påpeker den forebyggende rollen NorCERT og Norsk senter for informasjonssikring har og hvordan de følger opp Regjeringens helhetlige satsing på informasjonssikkerhet.

Disse medlemmer viser også til NorCERT sin sentrale funksjon som en koordinerende enhet for håndtering av IT-angrep på samfunnskritiske funksjoner i Norge. Varslingssystem for Digital infrastruktur (VDI) som er en del av NorCERT, identifiserer, sammenstiller og varsler om dataangrep mot Norge, samt organiserer og drifter et nasjonalt nettverk av sensorer for deteksjon av innbrudd via Internett.

Disse medlemmer registrerer at Øvelse SNØ IKT i desember 2008 for sentrale etater, næringsliv og departementer har som mål å øve på et alvorlig dataangrep og vil belyse ulike tiltak innen forebygging, beredskap og håndtering.

5. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen opprettholde dagens kompetansesentra på Granåsen i Trondheim og Storum, og opprettholde Vagle leir i Sandnes.

Oslo, i forsvarskomiteen, den 27. november 2008

Jan Petersen

leder

Signe Øye

ordfører

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen utarbeide forslag til en nasjonal strategi for å sikre at landet står best mulig rustet mot et mulig "cyber attack".

6. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre slikt

v e d t a k :

St.meld. nr. 22 (2007–2008) – om samfunnssikkerhet – samvirke og samordning – vedlegges protokollen.